

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A gyermekbarát igazságszolgáltatás modellje nemzetközi dokumentumai hatása a gyermeki
alapjogok érvényesülésére a hazai büntető jogi szabályozásban**

Szerző:

dr. Wayda Gertrúd

Budapest 2020 május 30.

„A gyerek szavát, hiába is őszinte, nem hallják meg, akik elfelejtettek hallani.”

(J.K.Rowling)

1. Bevezetés

A gyermekbarát igazságszolgáltatás napjaink leginkább hivatkozott forrása az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 2010. november 17. napján elfogadott iránymutatása (a továbbiakban: gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás).

A gyermekek jogait a gyermekbarát igazságszolgáltatás modellje megjelenése előtt számos nemzetközi jogi dokumentum garantálta, azonban az előírások maradéktalan végrehajtását a gyakorlatban sok esetben nem sikerült kivitelezni.

Az Európa Tanács állam- illetve kormányfői 2005-ben, Varsóban megtartott 3. csúcstalálkozója cselekvési terve foglalkozott a gyermekek védelmével.¹ Igény fogalmazódott meg egy, a fiatalok igazságszolgáltatására koncentráló útmutatás kidolgozására a gyermekjogok terén, amelyet az európai igazságügyminiszterek 28. konferenciáján fogalmaztak meg.

A fő cél az igazságszolgáltatással valamely mód kapcsolatba kerülő gyermekek részére egy egységes, megfelelő bánásmód biztosítása volt. A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás kidolgozásában szakértői csoport vett részt, akik személyes szakértelemmel bírtak a gyermekek jogaira vonatkozóan.²

¹ <https://rm.coe.int/16806a4541>

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról (37.o.)

² <https://rm.coe.int/16806a4541> Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról (37.o.)

A hazai büntető jogi szabályozásba a gyermekbarát igazságszolgáltatás legfontosabb garanciái a 2017. évi XC. törvénnyel (a továbbiakban: új Büntetőeljárás törvénnyel) és a 2012. évi C. törvénnyel a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.) beépültek, azonban a gyakorlat azt mutatja, hogy a gyermeki jogok érvényesüléséért jelenleg is szükséges lépéseket tenni.

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás alapja több nemzetközi dokumentum, amelyekben fontos gyermekjogi alapelvek, garanciák találhatóak.

A szakdolgozatomban elsőként a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatást részletezem.

Másodsorban azokat a nemzetközi dokumentumokat kívánom bemutatni, és részletezni ezekben található gyermeki jogokat, amelyeken a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás nyugszik, valamint a gyermekkorúak hatékony jogérvényesítését célzó olyan, a gyermekbarát igazságszolgáltatással kapcsolatba hozható nemzetközi dokumentumokat, amelyek a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás megjelenését követően keletkeztek, és az abban foglalt elveket tükrözik.

Harmadrészt szeretném feltárni, hogy a hazai büntető jogi szabályozásba a fenti dokumentumokban fellelhető garanciák miként épültek be, és arra, hogy ezen szabályokra hogyan hatott a nemzetközi szabályozás.

2. A gyermekbarát igazságszolgáltatás modellje

„Az igazságszolgáltatásnak barátságban kell lennie a gyermekkel. Nem mehet előtte, mert lehet, hogy a gyermek nem tudja követni. Nem mehet mögötte, mert nem szabad rá terhelni a vezetés

felelősségét. Együtt kell haladniuk, hogy barátok legyenek.” (Maud de Boer Buquicchio főtítkárhelyettes, Európa Tanács)³

A gyermeki jogok három csoportba sorolhatóak, egyrészt „*az alapjogok, amelyek általában a gyermekeket is megilletik, ezek közül a legjelentősebb az emberi méltóságuk, másrészt olyan jogok, amelyek pozitív diszkriminációt garantálnak, harmadrészt léteznek olyan jogok, amelyek kizárólag a gyermekeket illetik.*”⁴ Ezen alapvető jogokon, amelyeket számos nemzetközi egyezmény garantál, melyeket később fejtek ki, alapul a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás, ezt az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2010. november 17. napján fogadta el. Fő célja az volt, hogy egy hatékony, gyermekbarát igazságszolgáltatást biztosítson. Alapjai a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatást megelőző nemzetközi egyezmények, melyeket alább fejtek ki.

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló Európa Tanács iránymutatás nem kötelező erejű jellegű dokumentum, azonban az alapjait képező nemzetközi dokumentumok, főként az ENSZ Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezménye (a továbbiakban : az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye), kötelezik a részes államokat a bennük foglaltak betartására.

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás maga határozza meg a gyermekbarát igazságszolgáltatás fogalmát, miszerint ez „*olyan igazságszolgáltatási rendszer, amely az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, figyelembe véve a benne felsorolt elveket, megfelelően tekintetbe véve a gyermek érettségét, értelmi szintjét és az ügy körülményeit. Olyan igazságszolgáltatás, amely hozzáférhető, az életkorának megfelelő, gyors, gondos, a gyermekek jogaihoz és szükségleteihez igazodó és azokra koncentrál, tiszteletben tartja a gyermekek jogait, beleértve a tisztességes eljáráshoz való jogot, az*

³ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról 10.o. (<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a4541>)

⁴ SÁRI János: Alapjogok (Osiris Kiadó, 2001. 248.o.)

eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát, a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben tartásához fűződő jogot. ”⁵

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás nem kizárólag a dolgozat lényegét, a büntetőjogi szabályozást érinti, hanem ugyanúgy alkalmazandó a polgári, közigazgatási eljárásokban, a benne foglalt útmutatók, alapelvek a gyermekekkel szembeni, az igazságszolgáltatás során történő bánásmódot érintően minden eljárásban ugyanolyanok. A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás gyermekként minden 18 évnél fiatalabb személyt nevesít, ez megegyezik az alább részletezett ENSZ Gyermekjogi Egyezmény gyermek fogalmával.⁶

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás alapelvei az alább részletezett nemzetközi dokumentumokon nyugszanak, amelyek a részvétel, a gyermek legfőbb érdeke, a méltóság, védelem a diszkriminációval szemben és a jogállamiság.⁷

Általános elemei a tájékoztatás és tanácsadás, a magánélet és a családi élet védelme, a biztonság, a szakemberek képzése, a multidiszciplináris megközelítés, a szakemberek együttműködése a gyermekeket érintő eljárások során, és az, hogy a szabadságelvönás a gyermekekkel szemben csak végső eszközként és a legrövidebb szükséges ideig alkalmazható.

A gyermekek részére garantálandó jogokat a bírósági eljárás szakaszától függően különbözteti meg, így a bírósági eljárás előtt, a bírósági eljárás alatt és a bírósági eljárás után érvényesülő jogokról ⁸

A bírósági eljárás előtt rögzített alapvető követelmények vonatkozásában a rendőrség részére is előírja a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás követését, e körben felhívja a figyelmet arra, hogy a gyermekek letartóztatása, vagy meghallgatása során biztosítani kell az alapvető jogaikat és a szülőket értesíteni kell, valamint lehetővé kell tenni az ügyvédhez való jogot

⁵ HEGEDŰS Andrea: A gyermekbarát igazságszolgáltatás 3. oldal
<http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=82026>

⁶ HEGEDŰS Andrea: A gyermekbarát igazságszolgáltatás 3. oldal
<http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=82026>

⁷ HEGEDŰS Andrea: A gyermekbarát igazságszolgáltatás 4. oldal
<http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=82026>

⁸ <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a4541>

és azt, hogy a gyermeki jogok védelméért felelős szervezethez forduljon. Biztosítani kell továbbá a kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés megelőzésére létrehozott Európai Bizottság előírásait és az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által a tagállamoknak tett, szankciók vagy intézkedések hatálya alatt álló fiatalokú elkövetőkre vonatkozó európai szabályokról szóló CM/Rec (2008) 11. számú ajánlásában írtakat.⁹

Előírja a jogi tanácsadáshoz és képviselőhez való jogot, azt, hogy a gyermek igénybe vehesse ügyvéd vagy egyéb olyan intézmény vagy szervezet segítséget, amely hatékonyan segíti jogai és kötelezettségei gyakorlása során. Többletkövetelményként előírja, hogy érdemes megfontolni azt, hogy a gyermekekkel foglalkozó jogi képviselők ifjúsági szakügyvédek legyenek. A jogi képviselőknek figyelembe kell venni a gyermek meglátásait és véleményét is a gyermek védelme során.

Fontos garancia a gyermek meghallgatásához és véleménynyilvánításához való joga, amelyet az eljárás során hatékonyan és ésszerűen kell érvényesíteni. Kimondja, hogy a bíróságnak törekedni kell arra, hogy a gyermekeket érintő ügyekben az eljárások ne húzódnak el, el kell kerülni az indokolatlan késedelmet.

A bírósági eljárás alatt érvényesülő jogok vonatkozásában kiemeli a bírósági út és a bírósági eljárás igénybevétele jogát, hogy a gyermekek élhessenek a bírósági út igénybevétele jogával akkor is, ha cselekvőképtelenek, vagy korlátozott cselekvőképességgel rendelkeznek.¹⁰

Alapvető garanciaként írja elő a gyermekek részére az eljárás során, hogy gyermekbarát környezetet és nyelvezetet kell kialakítani, ehhez biztosítani kell a megfelelő létesítményeket, munkamódszereket. Speciális meghallgató helyiséget szükséges kialakítani, ezzel elkerülve a félelemkeltést, amelyet a bírósági épületek okozhatnak.

⁹ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a4541>
az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása gyermekbarát igazságszolgáltatásról 69 - 74. oldal

¹⁰ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a4541>
az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása gyermekbarát igazságszolgáltatásról
75 - 83. oldal

A határozatoknak a gyermek nyelvezetéhez, szóhasználatához kell igazodnia, ahhoz, hogy megértse őket.

A gyermekek kihallgatásával kapcsolatosan az iránymutatás rögzíti, hogy azt kizárólag képzett szakemberek végezhetik, megnyugtató körülmények között. Különleges intézkedésekre van szükség, így például videó - és hangfelvételre, audiovizuális összeköttetés megteremtésére annak érdekében, hogy elkerülhetővé váljon a gyermek ismételt kihallgatása. A videofelvétel azonban traumát okozhat a gyermeknek, ezért célszerű megfontolni a hangfelvételek rögzítését. A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás a bírósági eljárás után érvényesülő jogok tekintetében fő szempontként a jogorvoslat jogát rögzíti, a törvénnyel összeütközésbe került gyermekek vonatkozásában pedig azt, hogy kiemelt szerepe van a rehabilitáció és a társadalomba való visszailleszkedés segítésének.¹¹

2.1. A gyermekbarát igazságszolgáltatás alanyai, ki a gyermek?

Ahhoz, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás során a gyermeki alapjogokban részesülők körét meghatározhassuk, meg kell vizsgálni a gyermek fogalmát, egyáltalán milyen sajátosságok alapján határozzuk ezt meg? Figyelembe vehető a testi-lelki érettség avagy pusztán az életkor a mérvadó?

A Gyermekjogi Egyezmény 1. cikkében kimondja, hogy a gyermek az a személy, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében a nagykorúságát már korábban eléri.¹² Ugyanezen szabályozást vette át az Európai Unió Alapjogi Chartája és a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás is, e szabályozás alapján gyermek ekként a 18 éven aluli kiskorú.

¹¹ <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a4541>
az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása gyermekbarát igazságszolgáltatásról
84- 95. oldal

¹² ENSZ Gyermekjogi Egyezménye <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf>

Fontos megvizsgálni azt is, hogy a gyermek 18 év alatt milyen személyiségfejlődéssel rendelkezik, adott jelenlegi életkora megfelel-e a lelki érzelmi fejlettségi szintjének, amelyre sok esetben csak igazságügyi elmeorvos szakértő tud választ adni.¹³ A pszichiátria tudománya szerint a kontrollfunkciók és az ítéletalkotási (döntési) készség a felnőtt kor eléréséig folyamatosan fejlődnek, a felnőttkor a pszichiátria tudományában huszonnégy év.¹⁴

Témánk szempontjából a fentieknek amiatt van szerepe, mivel a magyar büntető jogi szabályozásra is hatott az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye 1. cikke, és a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás, ami szerint a gyermekjogi garanciák a 18 éven aluliakat illetik meg.

A hazai büntetőeljárásjogban a 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (a továbbiakban: az új Büntetőeljárásjogi törvény, új Be.) a kiskorúsággal összefüggésben a cselekvőképességet említi, mint a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényen (új Ptk) alapuló életkorhoz kötődő eljárási képességet, mint jogi fogalmat, amelyben fontos eljárásjogi gyermekjogi garancia lelhető fel, a 18 éven aluli terhelt is teljes büntetőeljárási cselekvőképességgel rendelkezik.

A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (a továbbiakban: Btk.) a gyermekkor meghatározásánál a 14. életévet említi, mint a gyermekkor felső határa, amely anyagi jogi jellegű határidő, ezen életkor alatt a bűncselekmény elkövetése büntethetőséget megszüntető ok, ez alól kivételt képeznek bizonyos bűncselekmények elkövetése, melyeket a Btk. felsorol, így az emberölés (Btk. 160. § (1)-(2) bekezdései), az erős felindulásban elkövetett emberölés, a testi sértés, a terrorcselekmény, a rablás és a kifosztás, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévét betöltötte az elkövető, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

A Btk. 105. § (1) bekezdése értelmében fiatalkorú az, aki a 12. életévét betöltötte, de a 18. életévét nem.

¹³ BARACZKA Krisztina: Mentális zavarok (Gyermek és fiatalkorúak előadásanyag 2019 PPKE JÁK, 11.o.,)

¹⁴ BARACZKA Krisztina: Mentális zavarok (Gyermek és fiatalkorúak előadásanyag 2019 PPKE JÁK, 53.o.)

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága már 2014-ben is és 2020-ban is ajánlotta záróészrevételeiben Magyarországnak, hogy a büntethetőségi életkorhatárt emelje fel ismételten 14. életévre a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetése esetén is.¹⁵

2.2. Az Európa Tanácsnak a gyermekbarát igazságszolgáltatás jegyében hozott gyermekkorú terhelteket, vádlottakat érintő határozatai

Az Európa Tanács nem kizárólag a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatásban foglalkozott a fiatalkorú bűnelkövetők alapvető jogaival, hanem az alább részletezett határozataiban, ajánlásaiban is, amelyek minimumgaranciákat, alapvető jogokat, elveket garantálnak.

2.2.1. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a tagállamoknak tett, a szankciók vagy intézkedések hatálya alatt álló fiatalkorú elkövetőkre vonatkozó európai szabályokról szóló CM/Rec (2008) 11 számú ajánlása (a továbbiakban: Európai Szabályok)

A továbbiakban a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás körében fontosnak tartom megjegyezni az alábbi ajánlást, a tekintetben is, hogy összehasonlítható legyen később a hazai szabályozásban fellelhető alapelvekkel.

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás a a fiatalkorú bűnelkövetőket megillető több alapelve vonatkozásában az Európai Szabályokból merített.

Alapelvei között szerepel a fiatalkorú bűnelkövetők emberi méltóságának figyelembevétele. Megfogalmazza, hogy a szankcióknak és az intézkedéseknek, amelyeket a fiatalkorúakkal szemben szabnak ki, a társadalmi visszailleszkedést, a bűnmegelőzést kell szolgálniuk. A büntethetőségi korhatár nem lehet alacsony és a jogszabály által meghatározottnak kell lennie. A fiatalkorúakkal

¹⁵ ENSZ Gyermekjogi Bizottsága záróészrevételei, 2014, 2020
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&TreatyID=10&TreatyID=11&DocTypeID=5

szemben a szankciókat kizárólag bíróság szabhatja ki, vagy jogszabály által elismert szerv, amely közvetlen bírósági felügyelet alatt áll. A fiatalkorúakkal szemben kiszabott szankciók vagy intézkedések nem lehetnek megalázóak. A fiatalkorú bűnelkövetők legfőbb érdekét szem előtt kell tartani a büntetések, intézkedések kiszabása során és arányban kell állniuk az elkövetett cselekmény súlyával, figyelembe kell venni a bűnelkövetők életkorát, fizikai és mentális érettséget, a képességeiket és a személyi körülményeiket, szükség szerint, amennyiben szükséges pszichológiai, pszichiátriai, szociális tanulmány szerezhető be.

Megfogalmazza az ésszerű határidőn belül való eljárás követelményét, késedelem nélkül kell kiszabni a szankciókat és a szabadságelvonásra csak végső esetben kerülhet sor, és a legrövidebb időtartamra. Előírja diszkrimináció-mentesség követelményét a szankciók és az intézkedések kiszabásakor, és figyelmeztet a mediáció lehetőségére az eljárás minden szakaszában. Kimondja, hogy minden igazságszolgáltatási rendszernek elő kell segíteni a fiatalkorúak hatékony részvételét. Figyelembe kell venni a szülei és képviselőik jogait és kötelezettségeit. Kimondja, hogy az igazságszolgáltatási rendszernek tágabb társadalmi megközelítésben kell foglalkozni a fiatalkorú bűnelkövetőkkel, ez magában foglalja a fiatalkorú bűnelkövető folyamatos pártfogását. Az Európai Szabályok a társadalmi szankciók és intézkedések előírásának és alkalmazásának követelményeit is rögzíti.

A szabadságelvonás alkalmazása körében kimondja, hogy az csak arra a célra alkalmazható, amely miatt kiszabták és olyan módon, hogy nem súlyosbíthatja tovább a személyes szenvedéseket. A fiatalkorúak esetében a szabadságelvonás vonatkozásában biztosítani kell a korai szabadítást. Ezen túlmenően a szabadságvesztés során részletezi a fiatalkorú büntetés végrehajtásának a körülményeit, a fiatalkorúak jogait.¹⁶

¹⁶ [https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropeljrec08\(1\).pdf](https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropeljrec08(1).pdf)

2.2.2. Az Európa Tanács Közgyűlése 1976 (2011) a fiatalkorú bűnelkövetők: társadalmi intézkedések, oktatás és rehabilitáció elnevezésű határozata

Az Európa Tanács ezen határozatában kimondta, hogy a fiatalkorú bűnelkövetők elsősorban fejlődésben levő, a társadalom hátrányos rétegeiből származó gyermekek, nem lehet őket ugyanúgy kezelni, mint a felnőttkorú elkövetőket. Felhívta a figyelmet arra, hogy a részes államok Európában a fiatalkorú elkövetőket sok esetben korai életkorban szabadságelvonással sújtják, azonban a szabadságelvonásra fiatalkorúak esetében csak végső esetben, a legrövidebb ideig kerülhet sor.

A fiatalkorúak esetében a bűnmegelőzésre kell helyezni a hangsúlyt, a családokat támogató szolgáltatások létrehozásával a hátrányos helyzetű térségekben, ahol a bűnözés és a munkanélküliségi ráta magas és alacsony az iskolázottság. A fiatalkorúakat bátorítani kell a továbbtanulásra, arra, hogy képezzék magukat. Az iskolában különleges programokat ajánlott létrehozni a mentális, pszichológiai támogatásukra. Segítheti őket a mentorálás, önkéntesek bevonásával is. Alkoholista és drogfüggő fiatalkorúak részére tanácsadó szolgáltatások létrehozását célszerű elősegíteni. Előírja, hogy teljes mértékben át kell ültetni a jogszabályokba a fiatalkorú elkövetőkre vonatkozó európai szabályokat a szankcióktól kezdődően a fiatalkorú jogaira vonatkozóan a büntető jogi szabályok minden területén. A büntethetőségi korhatár az Európa Tanács ezen döntése szerint nem lehet túl alacsony, a szabadságelvonást csak végső esetben lehet alkalmazni. A helyreállító igazságszolgáltatást és a mediációt érdemes előtérbe helyezni. A fiatalkorú bűnelkövetők esetében tárgyalás mellőzésével elvárt az ügyeket kezelni lehetőség szerint¹⁷

¹⁷ Young offenders, social measures, education and rehabilitation

2.2.3. Az Európa Tanács Közgyűlése 2010 (2014) határozata: A gyermekbarát igazságszolgáltatás: a szónoklattól a valóságig

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás gyakorlatban való megvalósítása körében az alábbiakra hívta fel az Európa Tanács a részes államok figyelmét 2014-ben ezen határozatával, amely kifejezetten a fiatalok bűnelkövetők igazságszolgáltatására vonatkozóan fogalmazott meg kritériumokat.

Az Európa Tanács ezen határozatban hangsúlyozta, hogy a nemzetközi és a regionális fiatalok igazságszolgáltatására vonatkozó követelmények előírásai ellenére az emberi jogokról szóló felszólalások és a valóságban a fiatalokra vonatkozó jogi szabályozás között ellentmondás mutatkozik, különös tekintettel a szabadságelvönással sújtott fiatalok esetében. Az Európa Tanács hangsúlyozta, hogy Európa tagállamainak a jogszabályaikba a meglévő követelmények átültetését ajánlott elsősorban megvalósítani. Létre kell hozni a fiatalok igazságszolgáltatási rendszerét, a fiatalokra vonatkozó jogi szabályozást, a törvénnyel összetűzésbe került fiatalok intézményeit és a gyermekjogi Ombudsmant. Elvárt, hogy a büntethetőség legalacsonyabb életkorát meghatározzák, amely legalább 14 év, és az ennél fiatalabb elkövetők részére megfelelő alternatívákat kell találni a büntetőeljárás lefolytatására. Súlyosabb bűncselekmény elkövetése esetekor is tiltott legyen a meghatározott büntethetőségi életkornál fiatalabb bűnelkövetők esetén a büntetőjogi felelősségre vonás. A szabadságelvönásra csak kivételes esetben kerülhet sor, és a legrövidebb ideig szükséges meghatározni a tartamát a fiatalok esetében.

Szükséges meghatározni egyben a legalacsonyabb életkort, ami alatt a gyermeket nem lehet megfosztani a szabadságától, ennek az életkornak lehetőség szerint magasabbnak kell lennie, mint a büntethetőségi korhatár. Alternatívákat szükséges keresni a gyermekek fogvatartása elkerüléséhez. A fiatalokkal szemben nem lehet életfogytig tartó szabadságvesztést kiszabni. Meg kell határozni azt a maximális időtartamot, ameddig a gyermekkel szemben a szabadságelvönást alkalmazni lehet, és ezt kizárólag azon célból, hogy a gyermek rehabilitációját és integrációját segítse a társadalomba

való visszailleszkedéséhez. A gyermekbarát igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülőknek speciális képzésben kell részesülnie.¹⁸

3. A gyermekbarát igazságszolgáltatás modellje megjelenésének előzményei, gyermekjogok a nemzetközi egyezményekben

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás alapjai, mint fentebb említettem, már korábban megfogalmazódtak a nemzetközi egyezményekben, kötelező erejű egyetemes és európai normákban, bár a „gyermekbarát igazságszolgáltatást”, mint önálló fogalmat még nem tartalmazták, de tartalmában mindegyik egyezményben fellelhetők ezt garantáló normák¹⁹. Ezen egyezmények közül szeretném említeni az alábbiakat:

Az Európa Tanács által elfogadott egyezmények közül szeretném megemlíteni az Egyezményt az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről (1950. ETS 50. sz., a továbbiakban: EJE), az Európa Tanács Egyezményét, mely a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szól. (2007 CETS 201.sz.)

Az ENSZ nemzetközi dokumentumai vonatkozásában szeretnék szólni az 1966. évi Nemzetközi Egyezségokmány a Polgári és Politikai Jogokról (a továbbiakban: PPJNE), az Egyesült Nemzetek Szervezetének az 1989. évi Egyezményéről a Gyermeki Jogokról (a továbbiakban: ENSZ Gyermekjogi Egyezménye), az Egyesült Nemzetek Szervezetének 2006. évi Egyezményéről a Fogyatékosággal Élő Személyek Jogairól, az Egyesült Nemzetek Szervezetének a fiatalok igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó minimumszabályairól, (a továbbiakban: a „Pekingi Szabályokról), az Egyesült Nemzetek Szervezetének a szabadságuktól megfosztott fiatalok védelmére vonatkozó szabályairól (a továbbiakban: „Havannai Szabályok“ 1990), az Egyesült Nemzetek Szervezetének

¹⁸ <http://semantic-pace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbmQvbncveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0yMTA5MCZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNsdc9QZGYvWFJIZi1XRC1BVC1YTUwyUERGLnhzbA==&xslparams=ZmlsZWlkPTIxMDkw>

Child-friendly juvenile justice from rhetoric to reality I.o.

¹⁹ <https://rm.coe.int/16806a4541> Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról 13.o.

fiatalkori bűnözés megelőzésére vonatkozó irányelveiről (a továbbiakban: „Rijádi Iránymutatás“ 1990), az Egyesült Nemzetek Szervezetének iránymutatásáról a bűncselekmények gyermekkorú áldozatait és szemtanúit érintő ügyekkel kapcsolatos igazságszolgáltatásról. (ECOSOC Res 2005/20, 2005).²⁰

3.1. Az ENSZ gyermekjogok terén végzett tevékenysége

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás teljes körű megértéséhez elengedhetetlen az ENSZ gyermekjogok terén végzett tevékenységének megismerése, amely kiemelkedő, különösen azért, mert létrehozta az első egyetlen globális, kötelező erejű, nemzetközi egyezményt, az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét, amelyet az ENSZ Közgyűlése 1989. november 20. napján fogadott el, és 1990. szeptember 2. napján lépett hatályba. Az Egyesült Nemzetek Szervezete tevékenysége a gyermekjogok területén kiemelkedő, 1924-ben az ENSZ Közgyűlése elfogadta a Genfi Nyilatkozatot a Gyermek Jogairól, Eglantyne Jebb előterjesztése nyomán. 1946-ban jött létre az UNICEF, amely az Egyesült Nemzetek szervezete alapja a sürgősségi helyzetben lévő gyermekek megsegítésére. 1948-ban az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlése elfogadta az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, amely a 25. cikkében az anyát és a gyermekeket speciális védelemben és gondoskodásban valamint kiemelt védelemben részesíti.

1959-ben az Egyesült Nemzetek Szervezete Közgyűlése elfogadta a Gyermekek Jogairól szóló Nyilatkozatot, ami elismeri többek között a gyermekek jogait az oktatáshoz, a játékhoz, az egészséghez és a támogató környezethez. 1985-ben az Egyesült Nemzetek Szervezete minimumszabályokat dolgozott ki a fiatalkorúak igazságszolgáltatása vonatkozásában és rögzítette az igazságszolgáltatás alapelveit, ami előmozdítja a gyermek legfőbb érdekét, beleértve az oktatáshoz és a szociális ellátáshoz való jogot, valamint a gyermekkorú elítéltek vonatkozásában megfelelő bánásmódot biztosított a szabályokban. 1989-ben fogadták el az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét, majd 1990-ben világcsúcsot hívtak össze, New Yorkban, ahol kidolgozták a fiatalkorúak

²⁰ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról <https://rm.coe.int/16806a4541> 13-15.o.

bűnözésére vonatkozó irányelveket, amit stratégiákat állított fel a bűnözés megelőzésére és védelemben részesített a magas társadalmi kockázatú fiatalokat. A továbbiakban az ENSZ gyermekjogokra vonatkozó legfontosabb nemzetközi dokumentumai szeretném felsorolni, az abban foglalt, és a gyermekbarát igazságszolgáltatásra kapcsolatba hozható alapelvek említésével, amelyek a későbbiekben a hazai szabályozásban megjelennek.²¹

3.1.1. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye az igazságszolgáltatással összefüggésben a gyermekek részére a következő jogokat garantálja.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye az 1. cikkében meghatározza, hogy kit tekint gyermeknek:” A gyermek az a személy, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban elérte.”Ezzel meghatározza a jogosultak körét, és az életkort, ameddig valaki gyermeknek tekinthető, és ameddig az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye jogokat garantál a részére, biztosítva azt is, hogy amennyiben a rá vonatkozó jogszabályok alapján előbb eléri a nagykorúságot, mint a 18. életév, ebben az esetben nem tekinthető gyermeknek.

A második legfontosabb zsinórmérték a 2. §-ban található, amely szerint a gyermekek a lefektetett jogok biztosítása és tiszteletben tartása vonatkozásában diszkriminációmentességet élveznek.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye a 12. cikkében garantálja a gyermek részére a részvétel jogát, hogy amennyiben ítélőképességgel rendelkezik jogosult az őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilvánítani a véleményét, és ezt korára, érettségi fokára tekintettel kellően tekintetbe kell venni..”²²

²¹ <https://www.unicef.org/child-rights-convention/history-child-rights>

Timeline of child rights

²² ENSZ Gyermekjogi Egyezménye <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf>

A 34. cikkében védi a gyermeket a nemi kizsákmányolás minden formájától, 36. cikkében pedig minden kizsákmányolástól, ez a gyermekáldozatok részére fontos garancia.²³

A Gyermekjogi Egyezmény 37. cikke kifejezetten a fiatalkorúak igazságszolgáltatásáról szól amely körben garantálja a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód tilalmát, rögzíti, hogy „a szabadságelvonás lehetőség szerint a legrövidebb ideig tartson és végső eszközként vehető igénybe”, garantálja, hogy a szabadságától megfosztott gyermekkel emberséges bánásmódot szükséges bánni, életkorának megfelelő szükségletei figyelembevételével.

A 37. cikk kimondja továbbá azt is, hogy „a szabadságától megfosztott gyermeknek joga van rövid idő alatt jogsegély vagy bármely más segítség igénybevételére és joga a szabadságelvonása törvényességével kapcsolatban bírósághoz, illetékes, független, pártatlan bírósághoz fordulni.”²⁴

A Gyermekjogi Egyezmény széleskörű jogokat biztosít a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek a 40. cikkben, kimondja, hogy velük megfelelő bánásmódot kell tanúsítani, amely „előmozdítja a személyisége méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését, erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, amely figyelembe veszi korát és a társadalomba való beilleszkedését, biztosítja a nullum crimen, nulla poena sine praevia lege poenali jogelvét.”²⁵

Kimondja, hogy a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított gyermeknek minimális biztosítékokra joga van, így az ártatlanság vélelméhez, a legrövidebb határidőn belül a vádról való tájékoztatáshoz, a védelemhez való joghoz, a tisztességes eljáráshoz való joghoz, kimondja a kényszerítés tilalmát arra vonatkozóan, hogy a gyermekkorú beismerje bűnösségét vagy maga ellen tanúskodjék, a mellette valló tanúk ugyanolyan feltételekkel jelenhetnek meg, mint az ellene vallók. Joga van

²³ ENSZ Gyermekjogi Egyezménye <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf>

²⁴ ENSZ Gyermekjogi Egyezménye <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf>

²⁵ ENSZ Gyermekjogi Egyezménye <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf>

továbbá a jogorvoslathoz való joghoz, a díjmentes tolmácshoz, az eljárás minden szakaszában a magánélet tiszteletben tartásához való joghoz.²⁶

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye garantálja, hogy a részes államok egy olyan legalacsonyabb életkort állapítsanak meg, amelyen alul a gyermekkel szemben bűncselekmény elkövetésének védelme kizárt, továbbá kimondja, hogy az Egyezményben részes államoknak lehetőség szerint a fiatakorúak ügyét tárgyalás mellőzésével célszerű tárgyalni, az emberi jogokat és a törvényes biztosítékokat teljes mértékben be kell tartani.²⁷

3.1.2.A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

Az ENSZ égisze alatt, 1966 decemberében jött létre, amely minden csatlakozó országra kiterjed, általános dokumentum, nem a gyermekek kizárólag a jogosultak meghatározott köre, ahogy az ENSZ Gyermekjogi Egyezményében, hanem általános dokumentum²⁸, mindenkire vonatkozik, így a gyermekekre is. A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás megnevezi, mint olyan dokumentumot, amely alapelveiből merített.

A PPJNE a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatásban is fellelhető jogok között tartalmaz olyan jogokat, amelyek nem kizárólag a gyermekeket illeti meg, hanem a felnőtteket is, és tartalmaz kizárólag a gyermekeket megillető jogokat. Ezen garanciák közül kizárólag azokat szeretném felsorolni, amelyek kapcsolatba hozhatók az igazságszolgáltatással.

A PPJNE 9. cikkében garantálja, hogy a szabadságától kizárólag jog által szabályozott eljárás keretében lehet megfosztani valakit. A letartóztatottnak a letartóztatás időpontjában azonnal értesülnie kell az ellene felhozott vádokról. Mindenkit, akit letartóztattak, vagy fogva tartanak a lehető legrövidebb időn belül bíróság elé kell állítani egy ésszerű határidőn belül, vagy szabadon kell engedni. Mindenkit, akit megfosztottak szabadságától, vagy őrizetben van biztosítani kell a részére

²⁶ ENSZ Gyermekjogi Egyezménye <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf>

²⁷ ENSZ Gyermekjogi Egyezménye <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf>

²⁸ Rózsás Eszter: A gyermekjogok tartalma, érvényesülése és védelme doktori PhD értekezés 21. o. <https://ajk.pte.hu/sites/ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/rozsas-eszter/rozsas-eszter-vedes-ertekezes.pdf>

a bírósági eljárást, és azt, hogy a bíróság késedelem nélkül döntsön az őrizetéről vagy a szabadon bocsátásáról, amennyiben az őrizet nem jogszerű.²⁹

Garantálja továbbá azt, hogy a szabadságuktól megfosztott személyeket emberségesen kell kezelni figyelembe véve az emberi méltóságukat. A letartóztatottakat el kell különíteni az elítéltektől.

Rögzíti, hogy mindenki egyenlő, a bíróságok előtt, mindenki jogosult egy tisztességes és nyilvános tárgyalásra egy illetékes, független, pártatlan bíróság előtt, amely a jog által felállított. (14. cikk) Kinyilvánítja továbbá, hogy mindenkit ártatlannak kell tekinteni, amíg ki nem mondják a bűnösségét. Ezzel a PPJNE garantálja a tisztességes eljáráshoz való jogot, és az ártatlanság véelmét, amely emberi jog, és a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás alapelvei. A 14. cikk továbbá minimumgaranciákat fogalmaz meg a büntetőeljárásban a vádlottat részére, így a megfelelő tájékoztatáshoz való jogot, olyan nyelven, amelyet ért, hogy az ellene valló tanúk ugyanolyan feltételekkel szerepelhessenek az eljárásban, mint a mellette vallók, az ingyenes tolmácsolás való jogot, az önvádra kötelezés tilalmát. Garantálja továbbá a jogorvoslatihoz való jogot. A 15. cikke nemcsak felnőttekre, hanem a gyermekekre vonatkozóan is garantálja, hogy senkinek a bűnösségét nem lehet megállapítani olyan cselekményben, amelyet a nemzeti vagy nemzetközi jog nem nyilvánít bűncselekménynek abban az időpontban, amelyben azt elkövették. Nem lehet súlyosabb büntetést kiszabni annál, amelyet az elkövetéskor jogszabályok írnak. Mindenkinek joga van ahhoz, hogy a bíróság előtt emberként kezeljék. (16. cikk) Kimondja a véleménynyilvánítás szabadságát (19. cikk). Rögzíti a diszkrimináció tilalmát, mindenki egyenlő a jog előtt, és ugyanazt a jogvédelmet élvezzi megkülönböztetés-mentesen.

A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya a 10. cikkében garantálja, hogy a fiatalokú személyeket el kell különíteni a felnőttektől a szabadságelvonás során.

²⁹ https://www.unhcr.org/hu/wp-content/uploads/sites/21/2016/12/ICCP_1966_EN.pdf A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

További kifejezett gyermekjogi garancia a 14. cikkben, hogy a fiatalkorú vádlott személyek esetében figyelembe kell venni az életkorát és elő kell mozdítani mindenekelőtt a rehabilitációt.

A 24. cikk szintén külön foglalkozik a gyermekekkel a diszkrimináció tilalma vonatkozásában, abban kimondja, hogy minden gyermek jogosult a megkülönböztetésmentességre fajtól, színtől, nemtől, nyelvtől, vallástól, nemzetiségtől, társadalmi származástól, vagyontól, és a születéstől függetlenül.³⁰

3.1.3.A "Pekingi Szabályok"

Az ún "Pekingi Szabályokat" az ENSZ Közgyűlés 1985-ben fogadta el. Fő alapelvként kimondta, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás fő célja az, hogy a bűnmegelőzést szem előtt tartsa. A fiatalkorúak igazságszolgáltatásában az egyik elsődleges szempont, hogy mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a fiatalkorúak esetében a szabadságelvonás csak szűk körben és a legvégső eszközként legyen alkalmazható. A csekélyebb súlyú bűncselekmények elkövetése esetén szem előtt kell tartani a fiatalkorú jövőjét és jólétének a biztosítását. A törvény szigora a fiatalkorúak esetében nem minden esetben éri el a büntetés célját. Nem pusztán az elkövetés körülményeire és súlyára kell figyelemmel lenni, hanem az elkövető személyi körülményeire, szükségleteire, szem előtt tartva társadalmi érdekeket is. A szabadságelvonás helyett alternatív intézkedéseket kell alkalmazni.³¹

3.1.4.A "Havannai szabályok"

Az ún. "Havannai Szabályokat" az ENSZ Közgyűlés 1990. december 14-én fogadta el a 45/113. számú határozattal.

A "Havannai Szabályok" általánosságban megismétlik a "Pekingi Szabályokban" rögzített elveket, felhívva a figyelmet a fokozott betartásukra. A fiatalkorúak szabadságelvonásával kapcsolatban megismétli azt a fontos alapszabályt, hogy szabadságelvonást csak a lehető legrövidebb időtartamban szabad kiszabni a fiatalkorúakkal szemben és a legvégső esetben. Szabadság korlátozásáról csak a

³⁰ https://www.unhcr.org/hu/wp-content/uploads/sites/21/2016/12/ICCP_1966_EN.pdf A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya

³¹ <https://jogaszvilag.hu/a-gyermekbarat-igazsagszolgalatasi-kialakulasa-es-fejlolese-a-nemzetkozi-jogalkotasban/>
FAIX Nikolett: A gyermekbarát igazságszolgáltatás kialakulása és fejlődése a nemzetközi jogalkotásban

bíróság határozhat, és biztosítani kell a fiatalkorú részére, hogy szabadlábra helyezhetőek legyenek a szabadságelvonás utolsó napja előtt.³²

3.1.5.A "Rijadi Irányelvek"

A "Rijadi Irányelveket" az ENSZ Közgyűlése 1990. december 14-én fogadta el a 45/112. számú ENSZ. közgyűlési határozattal.

Ezen dokumentum kiemelkedő jelentőséggel bírt a fiatalkorúak bűnmegelőzése vonatkozásában. Kimondta, hogy a fiatalkorúak felnőtté válásának része az, hogy a társadalmi normákat megszegik és a szabályokkal szemben állnak, ez általánosan elismert társadalmi jelenség. A hangsúlyt erre tekintettel a bűnmegelőzésre helyezi és rámutat arra, hogy a prevenció a fiatalkorúak igazságszolgáltatásában mindennél fontosabb, ennek részét képezi az oktatás lehetőségének a biztosítása és a megfelelő szociális körülmények. Nem lehet a fiatalkorúakat a fentiekre tekintettel megbélyegezni egy kifejezetten káros büntetőeljárással, annak nem megfelelő szankcióival, hiszen ez ismételten bűnelkövetéshez vezet.³³

3.1.6. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének 2006. évi Egyezménye a fogyatékossgal élő személyek jogairól (a továbbiakban a fogyatékossgal élőkről szóló egyezmény)

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás szerint a fogyatékos gyermekeket különleges bánásmódban szükséges részesíteni.

A fentiek a fogyatékossgal élőkről szóló egyezményen alapulnak. Ez a dokumentum külön foglalkozik e személyek jogaival, nem kizárólag a gyermekek jogairól szól, de vannak olyan garanciái, amelyek a fogyatékossgal élő gyermekeket ugyanúgy megilleti.

³² <https://jogaszvilag.hu/a-gyermekbarat-igazsagszolgalatas-kialakulasa-es-fejlolese-a-nemzetkozi-jogalkotasban/>

FAIX Nikoletta: A gyermekbarát igazságszolgáltatás kialakulása és fejlődése a nemzetközi jogalkotásban

³³ <https://jogaszvilag.hu/a-gyermekbarat-igazsagszolgalatas-kialakulasa-es-fejlolese-a-nemzetkozi-jogalkotasban/>

FAIX Nikoletta: A gyermekbarát igazságszolgáltatás kialakulása és fejlődése a nemzetközi jogalkotásban

A továbbiakban az igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülő fogyatékos gyermekek jogait szeretném bemutatni, mely a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás rendelkezéseinek végrehajtása során kiemelt jelentőséget kaphat.

Az egyezmény preambuluma elsősorban kimondja, hogy a fogyatékossgal élő emberek ugyanolyan emberi méltósággal és jogokkal rendelkeznek és elő kell segíteni, hogy gyakorolhassák a jogaikat. Erre tekintettel támogatására és védelmére van szükségük, hogy emberi jogaikkal éppúgy tudjanak élni, mint bárki más.³⁴

Az igazságszolgáltatás vonatkozásában az első és legfontosabb garancia a 12. cikkben fogalmazódik meg, amely szerint a fogyatékos embereket a törvény előtt felelős személyként kell ismerni, és biztosítani kell a részükre, hogy cselekvőképességgel rendelkezőnek, valamint az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést (13. cikk).³⁵

3.1.7. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének iránymutatása a bűncselekmények gyermekkorú áldozatait és szemtanúit érintő ügyekkel kapcsolatos igazságszolgáltatásról. (ECOSOC Res 2005/20, 2005)

Ezen fenti iránymutatást az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa dolgozta ki. A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás több alapelvet és gyermekeknek biztosított jogot is e dokumentumból merített a gyermek áldozatok és tanúk jogait, a garanciális szabályokat illetően.

A preambulumban rögzíti, hogy biztosítani kell a gyermekkorú áldozatok és tanúk részére a megfelelő igazságszolgáltatást, és a gyermekkorú vádlottak jogait védeni szükséges. A gyermekkorú áldozatok és tanúk különösen sérülékenyek és különleges védelemre szorulnak, segítséget és támogatást igényelnek az életkorukhoz mérten, az érettségi szintjüknek megfelelően és különleges szükségletekkel rendelkeznek. El kell kerülni a további nehézségeket és traumákat, amik a büntetőeljárársban való részvételükből erednek. Kiemeli, hogy a szexuális kizsákmányolással érintett gyermekkorú áldozatok és tanúk vonatkozásában a komoly fizikai, pszichológiai és érzelmi következményeket tekintetbe kell venni. A gyermekkorú áldozatok és tanúk részvétele azonban a

³⁴ <https://www.un.org/disabilities/documents/natl/hungary-ez.pdf>A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény 12 – 13.o.

³⁵ <https://www.un.org/disabilities/documents/natl/hungary-ez.pdf>A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény 32 – 34.o.

hatékony büntetőeljárás lefolytatásához szükséges, különösen akkor, ha a a gyermekkorú áldozat az egyetlen tanú.³⁶

A II. rész 7. pontja C) alpontja azt is kiemeli, hogy a gyermekkorú lányok különösen sérülékenyek és diszkriminációt szenvedhetnek az igazságszolgáltatás valamennyi szakaszában. Kimondja, hogy minden érintettnek a gyermekek áldozattá válásának elkerülését kell céloznia, erre tekintettel az iránymutatás rendelkezéseit a bűnmegelőzés érdekében át kell ültetni a jogszabályokba

Alapelvként rögzíti, hogy a gyermekeket megilleti az emberi méltóság, a diszkrimináció tilalma, a gyermek legfőbb érdekét kell szem előtt tartani és megilleti a gyermekeket a részvétel joga az eljárásban. Alapvető jogként a gyermekek részére előírja azt, hogy az eljárásban méltósággal és kíméletesen kell őket kezelni megilleti őket a diszkrimináció tilalma, joguk van a megfelelő tájékoztatáshoz, ahhoz, hogy meghallgassák és elmondhassák a véleményüket, joguk van a megfelelő képviseletre, a magánélet védelmére, és joguk van arra, hogy az eljárás során megkíméljék őket a nehézségektől. E körben a 31. pont különösen nevesíti, hogy a meghallgatások számát korlátozni kell és el kell kerülni a felesleges érintkezést az igazságszolgáltatással, amennyiben lehetséges videófelvételek útján, el kell kerülni az elkövetővel való találkozást és különálló várakozó helyiséget és külön meghallgató helyiséget kell biztosítani a gyermekeknek. A gyermekkorú áldozatokat és tanúkat megfelelő érzékenységgel kell kihallgatni, lehetőség szerint megfélemlítés nélkül, pszichológus szakértőt, segítséget nyújtó személyt is be lehet vonni a tanúvallomás tételkor. Nevesíti továbbá, hogy a gyermek áldozatoknak joguk van a védelemre, a jóvátételre, különleges megelőző intézkedésekre. Az igazságszolgáltatásban a gyermek tanúkkal és áldozatokkal kapcsolatba kerülőknek speciális képzettséget kell szereznie.³⁷

³⁶ <https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2005/resolution%202005-20.pdf>

Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime 1-10.o.

³⁷ <https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2005/resolution%202005-20.pdf>

Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime 1-10.o.

3.2. Az Európa Tanács gyermekjogok terén végzett tevékenysége

Az Európa Tanács egy regionális, nemzetközi szervezet, amelynek székhelye Strasbourg. Jelenleg 47 tagja van, de nyitva áll bármely olyan európai állam előtt, amely elfogadja a jogállamiság intézményét és garantálja állampolgárai számára az alapvető szabadság- és emberi jogokat. Kiemelt kérdésként kezeli a gyermekek érdekének védelmét, hiszen ezen nemzetközi szerv fogadta el a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatást is, valamint még számos olyan egyezményt, határozatot amelyek gyermekjogokat is garantálnak. Fentebb kifejtésre kerültek azon határozatok, amelyek a bűncselekményekkel összetűzésbe került gyermekkorúak jogosultságait garantálták. A jelen fejezetben foglalkozom az Európa Tanács azon dokumentumaival, amelyek megelőzték a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás meghozatalát, és annak alapjainak tekinthetőek, mivel az azokban fellelhető alapelvek iránytűként szolgáltak.³⁸

3.2.1. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye

Ezen nemzetközi dokumentumot Rómában, 1950. november 4-én írták alá az Európa Tanács tagjai. Nem kifejezetten a gyermekek jogaival foglalkozik, de vannak a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatással kapcsolatba hozható rendelkezései.

Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló egyezményt azért tartom fontosnak megjegyezni a gyermeki jogok, a gyermekbarát igazságszolgáltatás területén, mert az egyezmény a 8. cikkében garantálja a magán-és családi élet tiszteletben tartását, amely a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás egyik legfontosabb alapelve.

A diszkrimináció tilalmáról szóló 14. cikkében garantálja a megkülönböztetés-mentességhez való jogot.

A XI. és XIV. kiegészítő Jegyzőkönyv által módosított EJEE a 6. cikkében biztosítja a tisztességes tárgyaláshoz való jogot, amely nemcsak a felnőtt személyeket, hanem a gyermekeket is megilleti. A

³⁸ <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/> about the European Council

XIII. cikk biztosítja a hatékony jogorvoslathoz való jogot, amely a gyermekkorú vádlottakat is megilleti.

Az egyéni panasz intézménye, amelyet az EJEE biztosít hatékony jogvédelmi mechanizmus, a panasz benyújtásához nem követeli meg a nemzeti jog szerinti cselekvőképességet, így azt a kiskorúak is megtehetik, a törvényes képviselőjük nélkül is.³⁹

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) feladata annak biztosítása, hogy az államok tiszteletben tartsák az egyezményben foglalt jogokat és biztosítékokat, így a fenti panasszal ezen szervhez fordulhat akár a gyermek is.

3.2.2. Az Európa Tanács Egyezménye a gyermekek szexuális zaklatása és kizsákmányolása elleni védelméről (a továbbiakban: Lanzarote-i Egyezmény)

Ezen dokumentumot azért tartom fontosnak részletezni, mert a később bemutatásra kerülő új Büntetőeljárásról szóló törvény a különleges bánásmód körében többletgaranciákat biztosít a szexuális bűncselekmények sértettjeinek, továbbá a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás ezen egyezmény rendelkezéseiből is merített a szexuális bűncselekmények gyermekkorú áldozatait illetően.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye 34. cikke előírja, hogy a gyermeket minden államnak meg kell védeni a szexuális kizsákmányolással szemben. Ezt az alapvető célt szem előtt tartva született a Lanzarote-i Egyezmény, az Európa Tanács Egyezménye a gyermekek védelméről, a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás ellen.

³⁹ https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_HUN.pdf

A Lanzarote-i Egyezmény fő célja, hogy a gyermekeket megvédjék a szexuális kizsákmányolás és szexuális bántalmazás minden fajtájától, és az áldozatok jogait védjék, valamint a nemzetközi együttműködést előmozdítsa.⁴⁰

A Lanzarote-i Egyezmény védendő személyekként a közvetlen és közvetett áldozatokat nevesíti, gyermek esetén maga a gyermek vagy az ő nevében a szülői felügyeleti jog gyakorlója élhet az irányelv biztosította jogokkal.

A Lanzarote-i Egyezmény 1. cikkében a részes államok részére közös célokat fogalmaz meg.⁴¹Cél a gyermekek szexuális bántalmazásának és kizsákmányolásának megelőzése, a gyermekkorú áldozatok jogainak védelme.

Célja a gyermekáldozatok jogainak biztosítása, véleményének figyelembevétele, a jólétük biztosítása, és minden esetben a legfőbb érdekük biztosítása.

Megköveteli a részes államoktól, hogy a gyermekekkel foglalkozó személyek ebben jártas és képzett személyek legyenek. Cél annak is a biztosítása, hogy a gyermekek áldozattá válását megelőzzék, ennek érdekében a gyermekeket fel kell világosítani a szexuális kizsákmányolás és szexuális visszaélés kockázatairól és arról, hogy hogyan védhetik meg magukat.⁴²

A védelmi intézkedések között a részes államok részére előírja a Lanzarote-i Egyezmény, hogy olyan programokat kell létrehozni amelyek az áldozatokat és családjukat támogatják, értve ez alatt a terápiás segítséget és a pszichológiai tanácsadást. Hivatkozik továbbá arra, hogy a szexuális kizsákmányolás és a szexuális visszaélés eseteiről a részes államok számoljanak be, továbbá adjanak telefonos és internetes elérhetőséget, amelyen tanácsadás nyújtható.⁴³

⁴⁰ <https://rm.coe.int/1680471b5a> Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abuse 1.o.

⁴¹ <http://www.csagyi.hu/hirek/item/912-lanzarote-i-egyezmény-a-gyerekek-szexuális-kizsákmányolása-ellen>
Lanzarote-i Egyezmény a gyerekek szexuális kizsákmányolása ellen

⁴² <https://rm.coe.int/1680471b5a> Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abuse 1.o.

⁴³ <https://rm.coe.int/1680471b5a> Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abuse 1.o.

A megteendő büntetőjogi intézkedések körében a részes államok számára előírja, hogy biztosítsák, hogy bizonyos magatartások legyenek bűncselekményként számon tartva, mint pl. egy bizonyos életkor alatti gyermekkel a szexuális cselekmény, előírja továbbá, hogy a részes államok inkrimináljanak olyan cselekményeket amelyek internet útján valósulnak meg, mint pl. a gyermekekkel szexuális cselekmény végzése. A részes államok részére továbbá célként fogalmazza meg, hogy e bűncselekmények körében a büntetési rendszer legyen arányos, visszatartó erejű és hatékony, továbbá, hogy a gyermekek sérelmére szexuális jellegű bűncselekményt elkövetőket regisztrálni szükséges egy adatbázisban.⁴⁴

A gyermekbarát igazságszolgáltatás körében előírja továbbá, hogy biztosítani szükséges, hogy a gyermekáldozatok az eljárás során megfelelő védelemben részesüljenek, és hogy a trauma, amit átéltek, ne súlyosbodjon tovább. Védelmetni szükséges továbbá a gyermekáldozatok magánéletét, személyét és korlátozni a gyermek meghallgatásainak számát és erre megnyugtató környezetben kell, hogy sor kerüljön, az ebben képzett szakemberek által.⁴⁵

3.3. Az EU gyermekjogok terén végzett tevékenysége

A gyermekbarát igazságszolgáltatást az Európai Unió is kiemelt kérdésként kezeli, az Európai Unió tagállamai, így Magyarország is részese az ENSZ Gyermekjogi Egyezményének.

Az Európai Unió védelemben részesíti az emberi jogokat, előmozdítja azok érvényesülését. az Az emberi jogok a gyermekek jogai is.

Az EU gyermekjogok terén végzett tevékenysége vonatkozásában a szakdolgozat témája szempontjából azért tartom fontosnak bemutatni az alábbi irányelvekben fellelhető alapelveket, mert a hazai jogi szabályozásban a büntetőeljárásban fellelhető alapelvek alapjai sok esetben az Európai Parlament és a Tanács 2012/29 / EU (2012. október 25.) irányelvben, a bűncselekmények

⁴⁴ <https://rm.coe.int/1680471b5a> Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abuse 1.o.

⁴⁵ <https://rm.coe.int/1680471b5a> Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abuse 2.o.

áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001 / 220/IB tanácsi keret határozat felváltásáról szóló irányelvben (a továbbiakban: Áldozatvédelmi irányelven), valamint az Európai Parlament és a Tanács 2016/800 / EU irányelvén (2016. május 11.) a gyermek gyanúsítottak és vádlottak eljárási jogairól a büntető eljárásokban szóló irányelvben (a továbbiakban: a gyermekekről szóló 2016/800 EU irányelv) és az Európai Parlament és a Tanács 2016/343 irányelvben (2016. március 9.) a büntetőeljárás során az ártatlanság védelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szóló irányelvben (a továbbiakban: 2016/343 EU irányelv az ártatlanság védelméről) le lehetők fel.

3.3.1. Az Európai Unió Alapjogi Chartája

Az Európai Unió gyermekjogok terén végzett tevékenységét tekintve az első és legfontosabb a Lisszaboni Szerződés - az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról - részét képező Alapjogi Charta, amely egy európai szintű alapjogvédelmi kötelezettséget teremtett a tagállamok részére.⁴⁶

Az Európai Unió Alapjogi Chartája elismeri a gyermekek jogait és védelemben részesíti őket. A Gyermekjogi Egyezményt alapul véve a gyermekek részére fontos alapvető jogokat garantál, melyek gyermekjogi garanciák, így az emberi méltósághoz való jogot (1. cikk), a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód vagy büntetés tilalmát (4.cikk), a jogot a szabadsághoz és a biztonsághoz (6.cikk), a magán - és családi élet tiszteletben tartásához való jogot (7.cikk), a személyes adatok védelmét (8.cikk), a megkülönböztetés tilalmát (21. cikk), külön kitér a gyermekek jogaira (24.cikk) valamint a hatékony jogorvoslathoz való jogra (47.cikk).⁴⁷

⁴⁶ LUX Ágnes : Az Európai Unió és az Európa Tanács tevékenysége a gyermekjogok védelme terén 2.o.

⁴⁷ Gyermekbarát igazságszolgáltatás – a gyermekek és szakemberek álláspontja és tapasztalatai ,
l.o.https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly_justice-summary_hu.pdf

3.3.2. Az Áldozatvédelmi irányelv

További, a gyermeki jogok szempontjából fontos irányelv az Európai Parlament és a Tanács 2012/29 / EU irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001 / 220 / IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló irányelv (a továbbiakban: áldozatvédelmi irányelv). Az áldozatvédelmi irányelv meghozatalával a cél az volt, hogy minimumszabályokat állapítson meg az Unió az áldozatok jogaival kapcsolatosan.

A Lisszaboni szerződés teremtette meg annak a lehetőségét, hogy az EU a bírósági ítéletek és határozatok kölcsönös elismerését megkönnyítő minimumszabályokat állapíthasson meg, ezt az EUMSZ 82. cikkének (2) bekezdése c) pontja tette lehetővé.⁴⁸

Az áldozatvédelmi irányelv a sértettek jogairól szól, nem kizárólagosan a gyermek sértettek jogait védi, azonban az áldozatok jogai a gyermekeket, mint sértetteket is megilletik.

Az áldozatvédelmi irányelv preambuluma (14) bekezdése megemlíti, hogy a gyermekek mindenek felett álló érdekét figyelembe kell venni, az Európai Unió Alapjogi Chartájával összefüggésben és az ENSZ 1989. november 20. napján elfogadott Gyermekjogi Egyezményével összhangban.

A Preambulum kimondja azt is, hogy a nemi erőszak áldozatai, a gyermekek különleges támogatást és védelmet igényelnek (Preambulum (17) bekezdés). Nagy a kockázata ugyanis annak, hogy az ilyen erőszakkal szembesülők másodlagos és ismételt áldozatokká válnak, a megfélemlítés, megtorlás kockázata miatt.⁴⁹

⁴⁸ SCHWEIGHARDT Zsanett: A sértett érdekek érvényesítésének jogi lehetőségei a 2012 / 29 / EU áldozatvédelmi irányelv tükrében, Székesfehérvár 2012

<https://jogero.hu/publikaciok/dr-schweighardt-zsanett-a-sertetti-erdekek-ervenyesitesenek-jogi-lehetosegei-a-201229eu-aldozatvedelmi-iranyelv-tukreben/>

⁴⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN> az Európai Parlament és a Tanács 2012/29 / EU irányelve (2012. október 25)

Az áldozatvédelmi irányelv a gyermekek tekintetében a személyi hatály során előírja, hogy a gyermekek esetében a gyermek nevében a szülői felügyeleti jog gyakorlójának kell vagy magának a gyermeknek jogosultnak lennie az irányelvben meghatározott jogok gyakorlására⁵⁰

Az áldozatvédelmi irányelvben fellelhető, a gyermekbarát igazságszolgáltatással kapcsolatos gyermekáldozatok részére biztosított alapvető jogok a megértéshez és a megértetéshez való jog (3. cikk), az illetékes hatósággal való első kapcsolatfelvételtől kezdve történő tájékoztatáshoz való jog (4. cikk), ingyenes tolmácshoz, fordítóhoz való jog (5. cikk), az ügyvel kapcsolatos tájékoztatáshoz való jog (6.cikk), tolmácshoz és fordításhoz való jog (7.cikk), az áldozatsegítő szolgáltatások igénybevételének joga (8.cikk), az áldozatsegítő szolgálatok által biztosított támogatás (9.cikk).⁵¹

A büntetőeljárásban való részvétellel kapcsolatos jogok vonatkozásában az áldozatvédelmi irányelv kiemeli a gyermekkorú áldozatok meghallgatásához való jogát (10. cikk), felsorolja az eljárás megszűnése esetére igénybe vehető jogaikat (11. cikk), a jogi segítségnyújtáshoz való jogukat (13. cikk), a költségtérítéshez való jogot (14. cikk), a vagyontárgyak visszaszolgáltatásához fűződő jogot, (15. cikk), az elkövető által nyújtandó kártérítésről a büntetőeljárás keretében történő döntéshez való jogot (16. cikk), rendelkezik a más tagállamban tartózkodási hellyel rendelkező áldozatok jogairól (17. cikk).⁵²

Specifikus védelmi szükségletekkel rendelkező áldozatok elismerését is szabályozza az irányelv, valamint meghatározza az áldozatok védelem körében érvényesülő jogait. E körben nevesíti az áldozat és az elkövető közötti kapcsolat elkerüléséhez való jogot (19. cikk), az áldozatok védelemhez való jogát a nyomozás során (20. cikk), a magánélet védelméhez való jogot (21. cikk). Az irányelv az áldozatok egyéni értékelését írja elő specifikus védelmi szükségleteik meghatározása érdekében (22. cikk), nevesíti továbbá a specifikus védelmi szükségletekkel rendelkező áldozatok védelemhez való

⁵⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN> az Európai Parlament és a Tanács 2012/29 / EU irányelve (2012. október 25)

⁵¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN> az Európai Parlament és a Tanács 2012/29 / EU irányelve (2012. október 25)

⁵² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN> az Európai Parlament és a Tanács 2012/29 / EU irányelve (2012. október 25)

jogát a büntetőeljárás során (23. cikk), kifejti továbbá a gyermekáldozatok védelemhez való jogát a büntetőeljárás során.⁵³

Az áldozatvédelmi irányelv átültetése érdekében a 2015. évi CLI. törvény módosította a régi Btk-t, az új Btk-t és a korábbi Be-t a hazai büntető jogrendet érintően.

3.3.3.A gyermekekről szóló 2016/800 EU irányelv

A gyermekek az igazságszolgáltatással nemcsak sértettként és tanúként kerülhetnek azonban kapcsolatba, hanem vádlottként és terheltként is. Az Európai Unió és Tanács 2016-ban elfogadta a 2016/800 EU irányelvet, amely a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújt eljárási biztosítékokat. Olyan minimumstandardokat fogalmaz meg, amelyek eljárásjogi biztosítékok, gyermekjogi garanciák.⁵⁴

A 2016/800-as irányelv egyik legalapvetőbb elve a gyermek legfőbb érdekének szem előtt tartása a Gyermekjogi Egyezményel, a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatással és az Európai Unió Alapjogi Chartájával összhangban.

Az irányelv célja, hogy garantálja a 18 éven aluli fiatakorú terhelt vagy vádlott személyek számára a tisztességes eljáráshoz való joguk gyakorlását és annak elősegítését, hogy képesek legyenek az eljárások követésére és megértésére. Célul tűzi ki továbbá a bűnisméltés megelőzését és a társadalmi beilleszkedés elősegítését.

Kimondja, hogy az irányelv célja továbbá az EU területén a tagállamok egymás büntető határozatai elismerése és az egyes igazságszolgáltatási rendszerek közti bizalom növelése.

Alapvető gyermekjogi garanciaként előírja, hogy a gyermeknek az eljárás mely szakaszában mely tájékoztatásokat szükséges megadni, ezt eljárási szakokra bontva kezeli. Amint a gyermeket tájékoztatják, hogy gyanúsítottak vagy vádlottak, haladéktalanul tájékoztatást kell kapniuk bizonyos

⁵³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN> az Európai Parlament és a Tanács 2012/29 / EU irányelve (2012. október 25)

⁵⁴ https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/A_gyermekek_vedelemhez_valo_joga_Ugyvedei_kezikonyv_final.pdf
A gyermekek védelemhez való jogának megerősítése-Ügyvédi kézikönyv 5.o.

jogaikról, így arról hogy joguk van ügyvédhez, a magánélet védelméhez, és hogy a felettük szülői felügyeletet gyakorló szülőt tájékoztassák, valamint joguk van a költségmentességhez, és ahhoz, hogy az eljárás bizonyos szakaszában őket kísérheti a szülői felügyeletet gyakorló személy.

A gyermeknek az eljárás megfelelő szakaszában tájékoztatást kell kapnia az egyéni értékeléshez való jogáról, az orvosi vizsgálatához és ellátáshoz való jogáról, a szabadságelvonás korlátozásához és az alternatív intézkedések alkalmazásához való jogáról, ideértve a fogvatartás időszakonkénti felülvizsgálatához való jogról, a jogorvoslathoz való jogáról és a tárgyaláson való jelenléthez való jogáról. Az egyezmény rögzíti továbbá a fiatakorú vádlott/terhelt szülői felügyeletet gyakorló szülőjének megfelelő tájékoztatáshoz való jogát is. A 6. cikk rögzíti a gyermek ügyvédi támogatáshoz való jogát, a 7.cikk biztosítja a gyermek értékeléshez való jogát. Az irányelv előírja, hogy a szabadságuktól megfosztott gyermekek jogosultak az orvosi vizsgálat indokolatlan késedelem nélküli igénybevételére.⁵⁵

A gyermek meghallgatáshoz való jogával és a meghallgatás módjával összefüggésben az irányelv fontos garanciaként rögzíti, hogy a tagállamoknak biztosítani szükséges, hogy a gyermekek meghallgatásáról, amely akár a rendőrség, vagy más bűnüldöző hatóság által foganatosított, audiovizuális felvétel készüljön.⁵⁶

Az irányelv 10. cikke a szabadságelvonás korlátozása körében előírja, hogy a gyermekekkel szemben a szabadságelvonást a lehető legrövidebb időtartamra alkalmazzák az eljárás valamennyi szakaszában és azt, hogy velük szemben a fogva tartás csak a legvégső esetben alkalmazható, e helyett alternatív szankciók alkalmazására kell, hogy sor kerüljön. Az irányelv rögzíti továbbá, hogy a gyermekkorúak szabadságelvonása esetén különleges bánásmódban kell, hogy részesüljenek. (12. cikk) Előírja az ügyek kellő időben történő, gondos kezelést, amely a tagállamok igazságszolgáltatási hatóságaira ró kötelezettséget. A 14. cikk előírja a gyermekek magánéletének védelemben részesítését. A gyermeknek az eljárás során joga van a szülői felügyeletet gyakorló szülője általi kíséréshez. (15. cikk) A gyermek vádlottaknak a tárgyaláson joguk van megjelenni és részt venni. (16. cikk) és joguk

⁵⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0800&from=HU>
2016/800 irányelv a gyermekekről

⁵⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0800&from=HU>
2016/800 irányelv a gyermekekről

van a költségmentességhez. (18.cikk). Az európai elfogatóparanccsal összefüggő eljárás vonatkozásában az irányelv előírja, hogy az irányelvben garantált minimális jogok a gyermekkorúakat megilletik akkor is, amikor őket egy tagállamban tartóztatják.⁵⁷

Az irányelv garantálja, hogy a gyermekkorú terheltekkel és vádlottakkal foglalkozó személynek a fiatakorúak büntető igazságszolgáltatásában jártas és képzett személynek kell lennie, akinek elmélyült ismeretei vannak a gyermekek kihallgatásának taktikái és a gyermekek jogai, a gyermekpszichológia terén.

3.3.4.2016/343 EU irányelv az ártatlanság véelméről

A gyermekbarát igazságszolgáltatás terén további jelentős irányelv az ártatlanság véelméről szóló irányelv, mely a 2016/343 számú irányelv amely a büntetőeljárás során az ártatlanság véelme egyes vonatkozásainak és a tárgyaláson való jelenlét jogának megerősítéséről szól. (továbbiakban: ártatlanságról szóló irányelv). Ezen irányelv a fiatakorúak elleni büntetőeljárás, a gyermekközpontú igazságszolgáltatás szempontjából amiatt fontos, mert az ártatlanság véelme, mint a büntetőeljárás egyik legalapvetőbb elve ugyanúgy megilleti a gyermekkorú terhelteket, vádlottakat, mint a felnőttkorúakat, ezen irányelv személyi hatálya ugyanis a büntetőeljárásokban gyanúsított vagy vádlott természetes személyekre alkalmazandó⁵⁸.Az ártatlanság véelme mint a büntetőeljárásban érvényesülő egyik legalapvetőbb jog egyebekben az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikke (2) bekezdésében is szerepel, továbbá az Európai Unió Alapjogi Chartája 48. cikk (1) bekezdésében, valamint az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 11. cikk (1) bekezdésében, és a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya 14. cikk 2. bekezdése is garantálja.⁵⁹

⁵⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0800&from=HU>
2016/800 irányelv a gyermekekről

⁵⁸ RÓTH Erika: Irányelv az ártatlanság véelméről 99.o.

https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/2017kulon1/10_rotherika.pdf

⁵⁹ RÓTH Erika: Irányelv az ártatlanság véelméről 100. o. https://www.mjsz.uni-miskolc.hu/files/egyeb/mjsz/2017kulon1/10_rotherika.pdf

4. A gyermekbarát igazságszolgáltatás gyermekjogi garanciái megvalósulása a magyar büntető jogi szabályozásban

Magyarország az Európai Unió tagállama, ratifikálta az ENSZ Gyermekjogi Egyezményét, az Európa Tanács tagja. Mindezekre tekintettel köteles részt vállalni a gyermekjogi garanciákat biztosító törvénymódosításokban és biztosítani a gyermek mindennekfelett álló érdekét, alapvető jogait az igazságszolgáltatás során.

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló 2010-es iránymutatásban megfogalmazott gyermekjogi garanciák jelentős része beépült a hazai jogrendszerbe.⁶⁰

A gyermekjogi garanciák, melyeket a Gyermekjogi Egyezmény, és a 2010-es gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás megfogalmaz, az első gyermekbarát igazságszolgáltatás törvénycsomaggal (2012. évi LXII. törvény) és a második gyermekbarát igazságszolgáltatás törvénycsomaggal (2013. évi CCXLV.), valamint a Lanzarotei Egyezmény kihirdetésével (2015. évi XCII. törvény) és az áldozatvédelmi irányelv átültetése érdekében az egyes törvények módosításáról szóló (2015. évi CLI. törvénnyel) kerültek átültetésre a hazai büntető jogrendszerbe.

A gyermekbarát igazságszolgáltatás a magyar büntető jogszabályokban először a gyermekmehallgató szobák kialakításával valósult meg. (32/2011.(XI.18.)KIM rendelet).

A fentiekben kifejtettek alapján világosan láthatóvá vált, hogy az Európa Tanács, az Európai Unió és az Egyesült Nemzetek Szervezete nemzetközi dokumentumaiban milyen alapvető jogokon nyugszanak a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatásban lefektetett zsinórmértékek.

A következőkben azt fejtem ki, hogy ezen alapvető elvek, jogosultságok a hazai büntető anyagi és eljárási jogban hogyan érvényesülnek.

⁶⁰ GYURKÓ Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás (113-114.o.) http://www.okri.hu/images/stories/KT/KT_49_2012/007_gyurko.pdf

4.1. A bírósági út és a bírósági eljárás igénybevétele joga

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás egyik alapelve, hogy a gyermekek részére biztosítani szükséges a bírósági eljárás igénybevételenek jogát.

A fentebb említett Európa Tanács által hozott Európai Szabályok azon követelménye, hogy a fiatalkorúakkal szemben a szankciókat kizárólag bíróság szabhatja ki a hazai büntetőeljárásban teljes mértékben érvényesül, ügyeikben a rendes bíróságok járnak el. A gyermekbarát igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés joga azonban megköveteli az erre specializálódott bíróságok létrehozatalát is. A bírósági eljárás során a gyermekekkel való bánásmód során figyelembe kell vennie a gyermek speciális szükségleteit, értelmi képességeit.

A fiatalkorúak hazai igazságszolgáltatásáról elmondható, hogy a fiatalkorúak büntetőeljárásának önálló szabályozása nem valósul meg. Magyarországon nincsen önálló igazságszolgáltatási kódexe a fiatalkorúaknak és nincs önálló büntető igazságszolgáltatási intézményrendszer sem a vonatkozásukban.⁶¹

A fentiek alapján tehát nem érvényesül teljes mértékben az ENSZ Gyermekjogi Egyezményében írt azon szabály, amelyet a 40. cikke rögzít, hogy a részes államoknak különleges hatóságokat és intézményeket célszerű létrehozni a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermekek számára. Jelenleg a magyar büntető eljárásjogi rendszerben a rendes bíróságok járnak el a fiatalkorúak ügyeiben.⁶² Az Európa Tanács Közgyűlése 2010 (2014) határozata alapján létre kell hozni a fiatalkorúak igazságszolgáltatásának önálló rendszerét.

Jelenleg a hatályos magyar szabályozás szerint a fiatalkorúak ügyét az új büntetőeljárásról szóló törvény 680. §-a szerint elsőfokú bírósági tanácsban bírálják el, ha a bűncselekményre a törvény nyolc évig terjedő, vagy ennél súlyosabb szabadságvesztés büntetés kiszabását rendeli, vagy az egyesbíró

⁶¹ dr. NAGY Alexandra – NAGYNE DR. GÁL Mónika: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai <https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyne-dr-gal-monika-a-fiatalkoruk-elleni-buntetoeljaras-sajatossagai/>

⁶² dr. NAGY Alexandra – NAGYNE DR. GÁL Mónika: A fiatalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai <https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyne-dr-gal-monika-a-fiatalkoruk-elleni-buntetoeljaras-sajatossagai/>

az ügyet a bíróság tanács elé utalta. A bíróság tanácsa fennállása tehát a bűncselekmény különös tárgyi súlyához van kötve a fentiek alapján⁶³

A fiatalkorú elleni büntetőeljárásban az elsőfokú bíróság tanácsa egy hivatásos bíróból és két ülnökből áll. Az egyesbíró és a tanács elnöke hivatásos bíró ekként kizárólag pedagógus, pszichológus, vagy a család-, gyermek és ifjúságvédelmi szolgáltatás, gyámügyi igazgatás keretében az ellátottak gyógyítását, ápolását, foglalkoztatását, fejlesztését, ellátását, nevelését, gondozását vagy szociális segítségét, a gyermek sorsának rendezését közvetlenül szolgáló, egyetemi vagy főiskolai végzettséghez kötött munkakörben dolgozó vagy korábban dolgozó személy vehet részt. Fontos garanciális jellegű szabály, hogy az ítélezés során a hivatásos bíró és az ülnök jogai és kötelességei azonosak.⁶⁴

Jelen esetben tehát érvényesül a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás azon kikötése, hogy a gyermekek elleni eljárásban szükséges a szakszerűség, emiatt ismeretekre van szüksége a gyermekek ügyével foglalkozó személynek, ugyanis ezt a törvény az ülnök személyében biztosítja. Az új Be. a szakszerűséget az eljáró bírák vonatkozásában kizárólag a következő szabályaival biztosítja. Vádemelés előtt elsőfokon nyomozási bíróként, másodfokon a tanács elnökeként kizárólag az OBH elnöke által kijelölt bíró járhat el. A vádemelés után első fokon a hivatásos bíróra, másodfokon és a Kúria kivételével - harmadfokon a tanács egyik tagjára érvényes a kijelölt bíróra vonatkozó szabály. A fiatalkorú ügyében eljáró hivatásos bíró kijelölése során figyelembe vehető szempontok meghatározása, ugyanúgy mint a kötelező képzések és vizsgakövetelmények előírása az OBH elnökének igazgatási feladatai közé tartozik.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottság Magyarország jelentéstételi kötelezettségére 2020-ban adott záróészrevételeiben javasolta Magyarországnak, hogy biztosítsa, hogy a fiatalkorúak ügyeire specializálódott képzett bírák és igazságügyi személyzet foglalkozzanak a fiatalkorúak ügyeivel.⁶⁵

⁶³ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

⁶⁴ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

⁶⁵

Európában Franciaországban, Romániában Magyarországgal ellentétben létezik a fiatalkorúak bírósága, azokban az esetekben jár el, ahol a gyermekkorú az áldozat vagy tanú, abban az esetben is, amennyiben gyermekkorú a gyanúsított. Németországban, Belgiumban, Észak Írországban az előzetes letartóztatás vonatkozásában speciális bíróságok járnak el.⁶⁶

4.2. A büntethetőségi korhatár törvényi szabályozása

Az új Btk. és az új Be. is rögzíti azt a legalacsonyabb életkort, amely alatt bűncselekmény elkövetésének vélelme kizárt, törvényileg tehát szabályozott a büntethetőségi életkorhatár. A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről értelmében nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be, kivéve az emberölés (Btk. 160. § (1)-(2) bekezdései), az erős felindulásban elkövetett emberölés, a testi sértés, a terrorcselekmény, a rablás és a kifosztás elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a 12. életévét betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

A hatályos Be. nem határozza meg a fiatalkorú fogalmát, hanem visszautal a Btk. 105. § (1) bekezdésére.⁶⁷

A magyar büntethetőségi életkorhatár szabályozása ellentétben áll a fentebb részletezett, az Európa Tanács közgyűlése 2010 (2014) határozatával ” a gyermekbarát igazságszolgáltatás: a szónoklattól a valóságig” elnevezésű határozattal, amely kimondja, hogy a büntethetőségi életkorhatár legalább 14 év, és az ennél fiatalabb elkövetők részére megfelelő alternatívákat kell találni a büntetőeljárás lefolytatására. Súlyosabb bűncselekmény elkövetése esetekor is tiltott legyen a meghatározott büntethetőségi életkorhatárnál fiatalabb bűnelkövetők esetén a büntetőjogi felelősségre vonás.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&TreatyID=10&TreatyID=11&DocTypeID=5 ENSZ Gyermekjogi Bizottság zárószövevényei 2020

⁶⁶ Children's involvement in criminal, civil and administrative judicial proceedings in the 28 member states of EU 6.o., Child Law Clinic, University College Cork, Cork 2015

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c3cd307f-ff03-4010-b322-dcf7063403e5/language-en>

⁶⁷ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról, 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 44. cikke alapján először 2014-ben kiadott záróészrevételeiben ajánlotta Magyarországnak, hogy a fiatalkorúak igazságszolgáltatását vonatkozó szabályait módosítsa az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 37., 39. és 40. cikke tükrében, és a büntethetőség életkorhatárt emelje fel ismételten 12 évről 14 évre, a legsúlyosabb bűncselekmények esetében is, tekintettel arra, hogy ez később sem történt meg, az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának erre 2020-ban szintén szükséges volt Magyarország figyelmét felhívnia, amely a mai napig nem történt meg.⁶⁸

4.3. A diszkriminációmentességhez való jog

Az új Be. 68. §-ban kimondja, hogy a terhelt a büntetőeljárásban személyesen vagy - ha e törvény személyes eljárási kötelezettséget nem ír elő - az e törvényben meghatározott esetekben meghatalmazott képviselője útján a polgári jog szabályai szerinti cselekvőképességétől függetlenül eljárhat.⁶⁹ A fentiek azt is jelentik, hogy amennyiben a terhelt a Ptk. szabályai alapján 14 éven aluli cselekvőképtelen vagy 14 és 18 év közötti korlátozottan cselekvőképes kiskorú, akkor is teljes büntetőeljárási cselekvőképességgel rendelkezik. A büntetőeljárás hatálya alatt állás ugyanis érinti a személyiséget és ezért az eljárási cselekvőképesség korlátozása fel sem merülhet. Ezen szabályozásban a Gyermekjogi Egyezmény és a Gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás, az Európai Unió Alapjogi Charta szabályozásában fellelhető alapvető elv, a diszkriminációmentességhez való jog garantálódik, ugyanis ezen szabály a korábbi Be-vel ellentétben egyértelműsíti, hogy a korlátozottan cselekvőképes, cselekvőképtelen (életkorra, fogyatékosra, állapotból adódó érdekvérvényesítési korlátra tekintettel) személyek is teljes büntetőeljárási cselekvőképességgel rendelkeznek.⁷⁰

⁶⁸

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottság záróészrevételei 2014., 2020
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&TreatyID=10&TreatyID=11&DocTypeID=5

⁶⁹ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

⁷⁰ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról Új Jogtár Kommentár főszerk: POLT Péter, szerk.: BÉKÉS Ádám / BLASKÓ Béla / BODONYI István / BUSCH Balázs / DEMETER Zsuzsanna / ELEK Balázs / HERKE Csongor / IBOLYA Tibor / JANCÓS Gábor / KARNER Zsanett / KUNYÁK Gergely / MEGYERI Gábor / MISKOLCZI Barna / POLT Péter / SÓDOR István / SZATHMÁRY Zoltán / SZENTMIHÁLYI-SOÓS Viktória / TISZAPAPP Judit / VASS Péter / VIDA József

4.4. Az eljárás kellő időben való befejezéséhez való jog

A Gyermekek jogairól szóló 800/2016 irányelv 13. cikkében megfogalmazott követelmény jelenik meg az új Büntetőeljárásról szóló törvény 687. § rendelkezésében, amely az eljárások kellő időben való befejezése követelménye.

A 800/2016 EU irányelv 13. cikke előírja, hogy a tagállamoknak minden szükséges intézkedést meg kell tenniük annak biztosítására, hogy a büntetőeljárást sürgősséggel és kellő gondossággal kezeljék. A Be. 687. §-a kimondja, hogy a nyomozást a fiatalkorú gyanúsított kihallgatásától számított egy éven belül be kell fejezni, ha a fiatalkorúval szemben 5 évnél nem súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban eljárás. A § (2) bekezdése szerint, ha a fiatalkorúval szemben 5 évnél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény miatt van folyamatban nyomozás, annak a határideje a gyanúsított kihallgatástól számított két éven túl nem hosszabbítható meg. A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás is kimondja, hogy a jogállamiság tiszteletben tartása mellett valamennyi, a gyermeket érintő eljárásban a sürgősség elvét kell alkalmazni, hogy az védje a gyermek legfőbb érdekét. A Gyermekek jogi Egyezmény 40. cikkének III. pontja is követelményként fogalmazza meg a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban az ésszerű határidő követelményét. Az új Be. 687. §-a nem kifejezetten az egész eljárás ésszerű határidőn belüli befejezéséről szól, azzal azonban, hogy a nyomozás határidejét maximálta, elősegítette az ésszerű határidőn belüli befejezést.⁷¹ Célszerű lenne azonban általános jelleggel, a fiatalkorú elleni teljes büntetőeljárásra kimondani, hogy a fiatalkorúak elleni büntetőeljárásban a lehető

legrövidebb időn belül szükséges eljárni.

⁷¹ az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása gyermekbarát igazságszolgáltatásról <https://rm.coe.int/16806a4541>
29. oldal

4.5. A képviselethez való jog

Az új Be. 72. § szerint a terhelt törvényes képviselője a büntetőeljárásban segítőként vesz részt, a jelenléti, észrevételezési, felvilágosítás-kérsi, indítványtételi, ügyirat-megismerési, valamint jogorvoslati jogára a védő jogai irányadók.

Az életkoron alapuló diszkriminációmentesség, és a képviselethez való jog mint eljárási garancia jelenik meg a fiatalokú terheltek képviselete körében is, a fiatalokú terhelt törvényes képviselőjének, mint segítőnek a védővel azonos indítványtételi, észrevételezési, jogorvoslati joga van, addig a teljes cselekvőképességgel nem rendelkező nagyokú személy védőjének pusztán egyes indítványtételi és jogorvoslati jogai vannak a kényszergyógykezelés, ideiglenes kényszergyógykezelés vonatkozásában. A teljes cselekvőképességgel nem rendelkező nagyokú terhelt továbbá nem feltétlenül részesül kötelező védelemben a Be. 46. § c) és e) pontja alapján, ez a megkülönböztetés pusztán⁷² az életkoron alapul.⁷³

A fiatalokú képviselethez való jogának biztosítása érdekében az új Be. továbbá a segítők között nevesíti az 59. § (1) bekezdése e) pontjában a kiskorú, illetve a fiatalokú gondozását ellátó nagyokú személyt (amely megfogalmazása kerül a 2016/800 irányelvben a büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékokról irányelv rendelkezései között).

Abban az esetben, amennyiben a vádlott fiatalokú, a védő részvétele kötelező. A kötelező védelem megfelel a gyermekekről szóló irányelv rendelkezéseinek, amely alapvető terhelti, vádlotti jognak tekinti azt, hogy a legkorábbi pillanattól kezdve jogosultak jogi támogatást igénybe venni és indokolatlan késedelem nélkül biztosítani kell a részükre az ügyvédi segítséget. Az eljárásban a kötelező védői részvétel az általános eljárási szabályok szerint csak kivételesen jelenti azt, hogy a védőnek kötelezően jelen kell lennie a vádemelés előtt végzett eljárási cselekményeken, a fiatalokúak esetében azonban a hatékony védelemhez való jog sérülne, melyet a 2016/800 irányelv a gyermekek jogairól, az EJEE és a PPJNE is garantál a tisztességes eljáráshoz való jog követelménye

⁷² 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról Új Jogtár Kommentár főszerk.: POLT Péter, szerk.: BÉKÉS Ádám / BLASKÓ Béla / BODONY István / BUSCH Balázs / DEMETER Zsuzsanna / ELEK Balázs / HERKE Csongor / IBOLYA Tíbor / JANCSÓ Gábor / KARNER Zsanett / KUNYÁK Gergely / MEGYERI Gábor / MISKOLCZI Barna / POLT Péter / SÓDOR István / SZATHMÁRY Zoltán / SZENTMIHÁLYI-SOÓS Viktória / TISZAPAPP Judit / VASS Péter / VIDA József

⁷³ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

körében. Többletgaranciaként biztosítja emiatt azt a törvény, hogy a vádemelés előtt is kötelezően jelen kell lennie a védőnek a fiatalkorú részvételével zajló eljárási cselekményeken.

Az ügyvédi segítség az irányelv rendelkezései szerint magában foglalja kihallgatás során a négy szemközti konzultációkat a védő és a vádlott között, valamint a hatékony részvételt a kihallgatás során a tagállamoknak tehát nemcsak a védő jelenlétét kell és szükségszerű biztosítani, hanem lehetővé kell tenni, hogy aktívan részt vegyen a védő a kihallgatás során.⁷⁴

A gyermekekről szóló irányelv előírja, hogy a szülőket a gyermek elfogásáról vagy fogva tartásáról a lehető legrövidebb időn belül értesíteni szükséges, ennek felel meg az új 689. §-a amely biztosítja, hogy a vádirat benyújtása előtt a kényszerintézkedésekkel kapcsolatos eljárásban amennyiben a nyomozási bíró ülést tart, arról a fiatalkorú ügygondnok át, vagy törvényes képviselőjének az általános szabályok szerint, míg gondozóját ha nem azonos a törvényes képviselővel a külön eljárás alapján kell értesíteni.⁷⁵

4.6. A jogorvoslathoz való jog

A jogorvoslathoz való jog, mint a fiatalkorú terhelt joga ugyanúgy megilleti, mint a felnőttkorú a, amely az Alapjogi Chartában, az EJEE-ben is garantált a részére.

4.7. A gyermek legfőbb (mindenek felett álló) érdeke

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás, az ENSZ Gyermejjogi Egyezménye is garantálja, hogy az eljárások során a gyermek legfőbb érdekét kell szem előtt tartani, amely az új Be. és az új Btk. alábbi rendelkezéseivel garantál, azonban a fő hangsúlyt nyilvánvalóan arra kell helyezni, hogy a gyermek legfőbb érdekét a gyakorlatban a büntetőeljárás során ténylegesen is

74

A gyermekek védelemhez való jogának megerősítése – ügyvédi kézikönyv 11. oldal
https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/A_gyermekek_vedelemhez_valo_joga_Ugyvedi_kezikonyv_final.pdf

⁷⁵ 2017. évi XC törvény a büntetőeljárásról

figyelembe vegyék, azaz a fő cél a fiatalkorú nevelése, fejlődése előmozdítása, helyes irányba terelése, és a fiatalkorú nevelése és a védelme legyen.

Az új Be. 677. §-a kimondja, hogy "a fiatalkorú elleni büntetőeljárást úgy kell lefolytatni, hogy az a fiatalkorú nevelésének, illetve testi, értelmi, erkölcsi és érzelmi fejlődésének az előmozdításával biztosítsa a fiatalkorú társadalmi beilleszkedését, és azt, hogy a fiatalkorú ne kövessen el újabb bűncselekményt. "⁷⁶

A 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 106. § (1) bekezdése szerint "a fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjen, és a társadalom hasznos tagjává váljon, erre tekintettel az intézkedés vagy büntetés megválasztásakor a fiatalkorú nevelését és védelmét kell szem előtt tartani. "⁷⁷

4.8. Az egyéni szükségletek értékeléséhez való jog

Az új Be. a 679. §-ában rögzíti, hogy a bíróság az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárás során folyamatosan köteles vizsgálni, hogy felmerült a fiatalkorúval kapcsolatban olyan körülmény, amely megalapozza a jelzési kötelezettséget a gyámhatóság felé, vagy a hatósági eljárás kezdeményezésének a kötelezettségét, abban a rendelkezésben a Gyermekek jogi Egyezmény 40. cikke tükröződik.

A Gyermekek jogairól szóló irányelvben meghatározott egyéni szükséglet felméréséhez való jog tükröződik a 683. §-ában a bizonyítás során, amikor előírja, hogy a fiatalkorú elleni büntetőeljárásban a bizonyítás a fiatalkorú sajátos szükségleteinek, környezetének megismerése szempontjából lényeges körülmények vizsgálatára is kiterjed. Az egyéni értékelés eszközei különösen a környezettanulmány, a pártfogó felügyelői vélemény vagy összefoglaló pártfogó felügyelő vélemény,

⁷⁶ 2017. évi XC törvény a büntetőeljárásról

⁷⁷ 2012. évi C. törvény a Büntető törvénykönyvről

a szakvélemény, a pártfogó felügyelő tanúvallomása, a fiatalok törvényes képviselőjének vagy a fiatalok gondozását ellátó más személynek a tanú vallomása.

Ugyancsak az egyéni értékelést írja elő a Be. a 685. §-ában, az összefoglaló pártfogó felügyelői vélemény, amely egy speciális bizonyítási eszköz a fiatalok sajátos szükségletei, környezete, személyiségének megismerése szempontjából, és feltárja a lényeges körülményeket.⁷⁸

A fentiek a 2016/800, a gyermekek jogairól szóló irányelv 7. cikkén alapulnak az egyéni szükségletek értékeléséhez való jogon, ennek a garanciális jognak a célja az volt, hogy a fiatalok gazdasági, társadalmi és családi hátterét, és bármilyen sérülékenységet feltárja. Nagy segítség ugyanis ez annak az eldöntésében, hogy milyen intézkedés meghozatala célszerű a fiatalok vádlott érdekében. A gyermekkorú terhelt vagy vádlott vonatkozásában elősegíti a büntetőeljárás hatékony lefolytatását, a döntéshozatal megalapozottságát.⁷⁹

4.9. A szabadságelvonás lehetőség szerint a legvégső esetben és a legrövidebb ideig alkalmazható a gyermekkel szemben

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye 37. cikkének b) pontja és a Gyermekokról szóló irányelv 10. cikke szerint a gyermek vádlottakkal, terheltekkel szemben a szabadságelvonás csak végső eszközként alkalmazható és a legrövidebb ideig tart.

Az új Btk. 106. § (3) bekezdése szabályozása megfelel az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény előírásainak, miszerint elsősorban a személyi szabadság elvonásával nem járó intézkedést kell elrendelni a szabadságvesztésre csak végső esetben kerülhet sor. Az Európa Tanács Közgyűlése 1976 (2011) a fiatalok bűnelkövetők: társadalmi intézkedések, oktatás és rehabilitáció elnevezésű határozatában

⁷⁸ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

⁷⁹ A gyermekek védelméhez való jogának megerősítése – ügyvédi kézikönyv 11. oldal
https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/A_gyermekek_vedelemhez_valo_joga_Ugyvedei_kezikonyv_final.pdf

azonban a fentiek gyakorlati megvalósulása körében ennek ellenkezőjéről számolt be, miszerint Európa tagállamaiban a korai életkorban sok esetben szabadságvesztéssel sújtják a fiatalokat.

A büntetőeljárás során is az lenne a fő cél, hogy a büntetést minden esetben a Btk. 106. § (3) bekezdésére figyelemmel szabják ki az eset összes körülményére tekintettel.

A szabadságvesztés generális minimuma, három hónap alól az új Btk. a fiatalok esetében kivételt enged, és ennél rövidebb határidőt, 1 hónapot határoz meg. Az új Btk alapján a generális maximum is meghatározható a fiatalok esetében.

Ezáltal garantálódik az Európa Tanács közgyűlése 2010 (2014) határozata ajánlásában írt azon iránymutatás, miszerint a szabadságvesztés maximális időtartamát meg kell határozni a jogszabályban.

Ellentétes azonban ezen európai tanácsi határozattal a 12. életévüket betöltött fiatalok büntethetősége, mert a büntethetőséget legalább 14. életévben határozta meg a határozat, továbbá ezen előírás szerint a büntethetőségi korhatár felett meg kell határozni azt az életkort, akikkel szemben szabadságelvonásra sor kerülhet. Az új szabályozása e vonatkozásban ellentétes a határozatban írtakkal.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye 37. cikkének b) pontjában írt követelmény fogalmazódik meg az új Be. 688. §-ában, amely kimondja, hogy a fiatalok letartóztatásának csak akkor van helye, ha az a bűncselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges.⁸⁰

A különös tárgyi súlyt azonban a törvény nem határozza meg, ez a gyakorlatban nehézségekhez vezet. Nem került ugyanis meghatározásra, hogy a fiatalok vonatkozásában hány évnél súlyosabb szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény esetében lehet előzetes letartóztatást alkalmazni.⁸¹

A gyermekekről szóló irányelv 4. cikke rögzíti, hogy a gyermeket az eljárás lehető legkorábbi szakaszában tájékoztatni kell az alternatív intézkedések alkalmazásához való jogról és a

⁸⁰ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

⁸¹ dr. NAGY Alexandra – NAGYNE DR. GÁL Mónika: A fiatalok elleni büntetőeljárás sajátosságai

szabadságelvonással összefüggésben a gyermekekkel szemben a fogva tartása kívüli alternatív intézkedéseket szükséges lehetőség szerint alkalmazni.⁸²

Az új Be-ben alternatív intézkedésként kerül rögzítésre a 690. §-ban a feltételes ügyészi felfüggesztés, amely nevelést és a szocializációt segíti elő, mint alternatív szankció és a helyreállító igazságszolgáltatás egyik eszköze.⁸³

Az alternatív intézkedések körében a megrovás, próbára bocsátás, a jóvátételi munka, illetve a próbára bocsátás és a jóvátételi munka mellett elrendelt pártfogó felügyelet megelőzi a büntetések alkalmazását.

Az alternatív intézkedések vonatkozásában az új Btk. garantálja, hogy a fiatalkorú terhelttel szemben alkalmazott próbára bocsátás tartama meghaladhatja a 2 évet.

A fiatalkorúakkal szemben továbbá speciális előírás, hogy intézkedésként javítóintézeti nevelés is alkalmazható.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottság 2020-ban Magyarországnak intézett zárószerevételeiben,

ajánlásában megfogalmazta, hogy szükséges eltörölni a gyermekkorúak szabadságelvonásáról szóló rendelkezéseket a kisebb súlyú cselekmények esetében. Ezen ajánlás ellentétes a jelenleg fennálló gyakorlattal a 2012. évi II. törvénnyel a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről (a továbbiakban Szabstv.) szabályozásával. A Szabs. tv. jelenleg fennálló, fiatalkorúakra vonatkozó szabályai szerint szabálysértési elzárás kiszabható velük szemben, amelynek leghosszabb tartama harminc nap, halmazati büntetés esetén negyvenöt nap. Ezen szabály alkalmazhatósága vitát váltott ki, az Alapvető Jogok Biztosa alaptörvény-ellenesnek ítélte ezt a rendelkezést. Az Alkotmánybíróság azonban a 3142/2013. (VII.16.) AB határozatban nem

⁸² A gyermekek védelméhez való jogának megerősítése – Ügyvédi kézikönyv 12. oldal

⁸³ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról új jogtár kommentár főszerk.: PÓLT Péter, szerk.: BÉKÉS Ádám / BLASKÓ Béla / BODONY István / BUSCH Balázs / DEMETER Zsuzsanna / ELEK Balázs / HERKE Csongor / IBOLYA Tibor / JANCÓS Gábor / KARNER Zsanett / KUNYÁK Gergely / MEGYERI Gábor / MISKOLCZI Barna / PÓLT Péter / SÓDOR István / SZATHMÁRY Zoltán / SZENTMIHÁLYI-SOÓS Viktória / TISZA-PAPP Judit / VASS Péter / VIDA József

tartotta Alaptörvénybe ütközőnek a támadott szövegrészt, azaz a szabálysértési elzárásról szóló rendelkezést, így az hatályban van jelenleg is.⁸⁴

4.10. A gyermek magánéletének tiszteletben tartása

Az ENSZ Gyermek jogairól szóló egyezménye 40. cikke VII. pontjában követelményként fogalmazódik meg, hogy a gyermek magánéletét tiszteletben kell tartani, az eljárás minden szakaszában, amely a Gyermek jogairól szóló irányelv 14. cikkében szintén megfogalmazódik. Az új büntetőeljárásról szóló törvény 691. §-a a gyermek magánéletét célozza védeni azzal, hogy kimondja, hogy a bíróság elrendelheti, hogy a tárgyalásnak azt a részét a fiatalkorú távollétében tartsák meg, amely a fiatalkorú helyes irányú fejlődését károsan befolyásolhatja. Valamint az előkészítő ülésen és a tárgyalásról a nyilvánosságot akkor is ki kell zárni, ha az a fiatalkorú érdekében szükséges.⁸⁵

A gyermek magánéletének tiszteletben tartását célozzák az új Be. azon rendelkezései is, miszerint a kép- és hangfelvétel alkalmazása a gyermekkorú sértettek kihallgatása vonatkozásában főszabály, mivel így a későbbiekben, amennyiben a kép- és hangfelvételt, videófelvételt az eljárás során felhasználják, a továbbiakban nem kell személyesen jelen lenniük az eljárási cselekményeken, elkerülve az ismételt traumát, áldozattá válást.

4.11. A tájékoztatáshoz való jog

A gyermekkorúak esetében az egyik legfontosabb eljárásjogi garancia, hogy megfelelően, kellő időben tájékoztatást kapjanak a jogaikról és kötelezettségeikről. A fiatalkorú terheltek, vádlottak esetében kötelező a védelem, azonban a gyakorlaton múlik annak a megvalósítása, hogy azonnal, rövid határidőn belül a fiatalkorú terheltek megfelelő tájékoztatást kapjanak, a védőhöz való

⁸⁴

⁸⁵ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

jogukról is. Célszerű lenne az új Be-ben ezért a fiatalkorúakra vonatkozó külön fejezetben a fiatalkorú terheltek tájékoztatáshoz való jogát részletezni a nyomozati eljárás során annak érdekében, hogy megfelelő információt kapjanak a jogaikról és a büntetőeljárás egészéről.⁸⁶

Gyermekkorú sértettek esetén is különleges hangsúlyt kell fektetni a gyermekek hatékony, érthető tájékoztatására a jogaikról és kötelezettségeikről a kihallgatásaik során

4.12. A gyermek meghallgatáshoz való joga

A fiatalkorúakkal szembeni tisztességes eljárás lefolytatása emberi jog, amely vonatkozásában a fiatalkorúaknak szükséges hatékony részvételt biztosítani.⁸⁷

A gyermekbarát igazságszolgáltatás iránymutatásai szerint a bírának tiszteletben kell tartania meghallgatáshoz való jogát a gyermeknek minden őt érintő ügyben és a véleményét, meglátásait kellő súllyal, korának és érettségi szintjének megfelelően értékelni kell.

A gyermeket lehetőség szerint stresszmentes környezetben célszerű meghallgatni, erre hivatottak az új Be. szabályozása alapján a gyermekmeghallgató szobák.

Hat évesnél fiatalabb gyermeket csak akkor célszerű meghallgatni, amennyiben az különlegesen indokolt.

Az iskoláskorú gyermekek azonban már képesek arra, hogy őket értelmi, érzelmi képességeiknek megfelelően, érthető, a gyermek nyelvezetének megfelelő kérdések feltevésével meghallgassák.⁸⁸

⁸⁶ Children's involvement in criminal, civil and administrative judicial proceedings in the 28 member states of EU 6.o., Child Law Clinic, University College Cork, Cork 2015 10.o.

⁸⁷ : A gyermekek védelméhez való jogának megerősítése – ügyvédi kézikönyv 17. oldal https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/A_gyermekek_vedelemhez_valo_joga_Ugyvedi_kezikonyv_final.pdf

⁸⁸ FEKETE Mária-GRÁD András: Pszichológia és pszichopatológia jogászoknak második, bővített, átdolgozott kiadás, Hvgorac Lap- és Könyvkiadó Kft. , Budapest, 2012 , 476.o.

A meghallgatáshoz való jog nem kötelesség, hanem jog. A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás szerint, ha a gyermek kezdeményezi, hogy meghallgassák, akkor ezen kezdeményezést nem lehet elutasítani, meg kell hallgatni a gyermek meglátásait és véleményét az ügyet érintő kérdéseiről. Minden szükséges információt meg kell adni a fiatalembernek arról, hogy miként élhet hatékonyan meghallgatáshoz való jogával.⁸⁹

Az új Be. a szabályozásában a kiskorú sértettek esetén fő szabállyá teszi a kép- és hangfelvételek felhasználását az eljárásban a meghallgatásuk során. A felvételek tárgyaláson történő lejátszásával elkerülhető, hogy a kiskorú szükségtelenül ismét előadja az általa már átélt kellemetlen élményt.

Az, hogy a terhelt és a védő nem lehet jelen az eljárási cselekményeken szintén áldozatvédelmi garancia, hiszen ezzel elkerülhető az ismételt trauma vagy az újbóli áldozattá válás.

A kihallgatás méltóságának megőrzése és a kiskorúak érdekében fontos garancia, hogy a szexuális bűncselekmény sértettje kihallgatója azonos nemű. A kihallgatások során az a jog, hogy azokat azonos személy végezze szintén fontos, hiszen a gyermekek könnyebb a már megismert személynek elmesélni a vele történeteket.

4.13. A fogyatékos személyek és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények kiskorú sértettjei fokozott védelme

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás előírja, hogy a nemi erkölcs elleni bűncselekmények kiskorú sértettjeit fokozott védelemben célszerű részesíteni, továbbá védi a fogyatékos személyek jogait.

Az új Be. a különleges bánásmódra vonatkozó szabályainál e személyek vonatkozásában többletgaranciákat biztosít a különleges bánásmódra vonatkozó szabályozásával. Az új Be. kimondja, hogy külön bírói döntés nélkül különleges bánásmódot igényel a 18. életévét be

⁸⁹ az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása gyermekbarát igazságszolgáltatásról 28. oldal

nem töltött személy, a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvényben meghatározott fogyatékos személy és az is, aki ilyennek minősülhet, továbbá a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje. A 82. §-ban megfogalmazott garancia mérföldkő, hiszen a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje, valamint a fogyatékos személyek és a gyermekek külön döntés nélkül élveznek különleges bánásmódot ezen személyeknek azonban megvan az a joga is, hogy a különleges bánásmódot és a különleges bánásmód egyes intézkedéseit visszautasítsák..⁹⁰

A különleges bánásmód a megfelelő jogérvényesítést, érdekérvényesítést szolgálja, azt, hogy az eljáró szervek átlag feletti körültekintéssel járjanak el a személyekkel való érintkezéskor fokozatosan érvényesíteni kell a különleges bánásmódot igénylő személy személyes igényei érvényre juttatását, magánéletének a fokozott kíméletét. A törvény ekként biztosítékként fogalmazza meg a különleges bánásmódot tartozó intézkedéseket. A kiskorú a kihallgatása szempontjából a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések közül a legfontosabb, hogy telekommunikációs eszköz útján biztosíthatja hatóság az érintett személy jelenlétét az eljárási cselekményen, továbbá a részvételét igénylő eljárási cselekményről kép- és hangfelvételt készíthet, valamint az eljárási cselekményt az erre szolgáló, vagy arra alkalmas helyiségben végzi el. Biztosítani kell a hatóságnak továbbá, hogy a kiskorúak az eljárási cselekmény során, valamint az eljárási cselekmény helyszínén a büntetőeljárásban részt vevő más személlyel szükségtelenül ne találkozzanak, különösen ha a különleges bánásmódot a személyhez fűződő viszony alapozza meg. Az eljárási cselekményt pedig úgy kell előkészíteni, hogy az megisméltés nélkül elvégezhető legyen.⁹¹

A különleges bánásmód három elkülönült, a különleges bánásmód kötelező megállapításához kapcsolódó esetben különös szabályokat állapít meg: az első esetben azok a személyek számítanak különleges bánásmódot élvezőnek, akik a 18. életévét nem töltötték be, a második esetben a 14- 18

⁹⁰ 2017. évi XC törvény a büntetőeljárásról új jogtár kommentár főszerk: POLT Péter, szerk.: BÉKÉS Ádám / BLASKÓ Béla / BODONY István / BUSCH Balázs / DEMETER Zsuzsanna / ELEK Balázs / HERKE Csongor / IBOLYA Tibor / JANCÓS Gábor / KARNER Zsanett / KUNYÁK Gergely / MEGYERI Gábor / MISKOLCZI Barna / POLT Péter / SÓDOR István / SZATHMÁRY Zoltán / SZENTMIHÁLYI-SOÓS Viktória / TISZA-PAPP Judit / VASS Péter / VIDA József

⁹¹ 2017. évi XC törvény a büntetőeljárásról új jogtár kommentár főszerk POLT Péter, szerk.: BÉKÉS Ádám / BLASKÓ Béla / BODONY István / BUSCH Balázs / DEMETER Zsuzsanna / ELEK Balázs / HERKE Csongor / IBOLYA Tibor / JANCÓS Gábor / KARNER Zsanett / KUNYÁK Gergely / MEGYERI Gábor / MISKOLCZI Barna / POLT Péter / SÓDOR István / SZATHMÁRY Zoltán / SZENTMIHÁLYI-SOÓS Viktória / TISZA-PAPP Judit / VASS Péter / VIDA József

év közöttiek és a harmadik eset az, amely esetben a sértettek kiskorúak, a sérelmükre elkövetett bűncselekmény nemi élet szabadsága és nemi erkölcs elleni bűncselekmény. A szexuális bűncselekmény körében ugyanis a törvény további kötelező részletszabályokat állapít meg.⁹²

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottság Magyarország számára ajánlotta 2020-ban a záróészrevételeiben, hogy egy olyan gyermekbarát környezetet kell kialakítani a gyermekkorú áldozatok számára, ami segíti a teljes felépülésüket és a társadalmi reintegrációt⁹³

4.14. A képzett szakemberek részvétele a büntetőeljárás során

A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló irányelv előírja, hogy a kiskorúak kihallgatását végző személynek lehetőség szerint képzett szakembernek kell lennie, és járatosnak a kiskorú kihallgatása taktikáit illetően. Hasonló rendelkezéseket tartalmaz az áldozatvédelmi irányelv az V. fejezete 25. cikkében, amikor előírja, hogy a tagállamoknak biztosítani szükséges, hogy az áldozatokkal várhatóan kapcsolatba kerülő tisztviselők, így a rendőrségi tisztviselők és a bírósági alkalmazottak az áldozatokkal való kapcsolatoknak megfelelő szintű szakképzést kapjanak. A fentiek alapján a nyomozó hatóságnak tehát azon tagja, aki a gyermekkorúak kihallgatását végzi, ezen a területen további képzésben kell, hogy részesüljön..⁹⁴

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 2020-ban Magyarországhoz intézett észrevételeiben ajánlotta, hogy biztosítsa azt, hogy a fiatalkorúak igazságszolgáltatásával kapcsolatba kerülő bírák és igazságügyi

⁹² 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról új jogtár kommentár főszerk: POLT Péter, szerk.: BÉKÉS Ádám / BLASKÓ Béla / BODONYI István / BUSCH Balázs / DEMETER Zsuzsanna / ELEK Balázs / HERKE Csongor / IBOLYA Tibor / JANCsó Gábor / KARNER Zsanett / KUNYÁK Gergely / MEGYERI Gábor / MISKOLCZI Bana / POLT Péter / SÓDOR István / SZATHMÁRY Zoltán / SZENTMIHÁLYI-SOÓS Viktória / TISZAPAPP Judit / VASS Péter / VIDA József

⁹³

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&TreatyID=10&TreatyID=11&DocTypeID=5 ENSZ Gyermekjogi Bizottság záróészrevételei 2020

⁹⁴ Az Európai Parlament és Tanács 2012/29/EUU irányelve (2012. október 25.) A bűncselekmények áldozatainak jogaira támogatására és védelmére vonatkozó minimum szabályok megállapításáról

A 2017. évi XC. törvény az új büntetőeljárásról

személyzet kifejezetten erre a területre specializálódott legyen, és képzett a gyermekek ügyeiben. Előírta továbbá, hogy szakembereket képezzen.⁹⁵

5. Összegzés

Az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európa Tanács és az Európai Unió fentebb részletezett nemzetközi dokumentumaiban lefektetett zsinórmértékei megadták az alapjait a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás alapvető elveinek, és a gyermekek részére biztosítandó jogoknak.

A magyar szabályozásban megtalálhatóak ezen alapvető elvek, legalapvetőbb garanciák a fiatalkorú terheltek, vádlottak részére biztosított jogokban, és a sértetti garanciákban, melyeket fentebb kifejtettem.

A hazai büntetőjogi szabályozásba a fenti nemzetközi alapelvek, alapvető jogok jelentős része beépült. Hiányzik a fiatalkorúakra vonatkozó külön büntetőjogi kódex, a fiatalkorúak különbírósága, amely hatékonyabb, szakszerűbb és gyorsabb büntetőeljárást biztosítana a fiatalkorúak részére

Az Egyesült Nemzetek Szervezete Gyermekjogi Bizottsága már 2014-ben felhívta arra a figyelmet, hogy a büntethetőségi korhatárnak minimum 14 évnek kell lennie, függetlenül a bűncselekmény súlyától, ehhez képest a magyar szabályozás a büntethetőségi életkorhatár minimális tartamát a belátási képesség megléte mellett 12 évben határozza meg, amely ellentétes a nemzetközi normákkal. A szabálysértési elzárás a fiatalkorúak vonatkozásában ugyancsak ellentétes az ENSZ Gyermekjogi Egyezményével. A fenti egyezmények szerint a szabadságelvonásra csak végső esetben kerülhet sor, különös tárgyi súlyú bűncselekmények esetén, e helyett, alternatív szankciókat szükséges alkalmazni az eset összes körülményét mérlegelve.

⁹⁵

A meglévő büntetőeljárásjogi kódexet célszerű lenne bővíteni a fiatalok terheltek, vádlottak részére biztosítandó többletgaranciákkal a tájékoztatáshoz való jogokkal kapcsolatosan, amely a fiatalok büntetőeljárásban való hatékonyabb részvételét segítené elő.

A már meglévő, átültetett garanciák gyakorlatban való megvalósulása esetében, ahogy az Európa Tanács fogalmazott egy fenti határozatában, az emberi jogokról történő szónoklás és a valóság között is lehetnek eltérések, erre tekintettel az eljárásokban mindenekelőtt a gyermek alapvető jogait, legfőbb érdekét kell figyelembe venni.

A fiatalok esetében a bűnmegelőzésre, a társadalmi reintegrációra és a rehabilitációra szükséges helyezni a hangsúlyt.

Felhasznált irodalom

- Magyarország Alaptörvénye II. cikk
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2017. évi XC. törvény a Büntetőeljárásról
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200062.TV>
- 2012. évi LXII. törvény a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról
- Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata bevezetője in HALMAI Gábor-TÓTH Attila: Emberi Jogok
- SOLT Ágnes: Peremen billegő fiatalok. Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban. in dr. NAGY Alexa- NAGYNÉ DR. GÁL Mónika: A fiataalkorúak elleni büntetőeljárás sajátosságai
- https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyne-dr-gal-monika-a-fiataalkoruk-elleni-buntetoeljaras-sajatossagai/#_ftnref1
- FEKETE Mária - Grád András: Pszichológia és pszichopatológia jogászoknak második, bővített, átdolgozott kiadás, Hvgorac Lap- és Könyvkiadó Kft. , Budapest, 2012
- http://www.gyermekbantalmazas.hu/documents/gyermekkozpontu_igazsagszolgalatas.pdf
- AJB Projektfüzetek, Gyermekközpontú igazságszolgáltatás, Gyermekjogi project 2013/1,

- LUX Ágnes: Ki a gyermek? A gyermek fogalma és a gyermekkor specialitásai (PPKE JÁK 2019 előadás)
- LUX Ágnes: A gyermekjogok nemzetközi keretrendszerének kialakulása (PPKE JÁK 2019 előadás)
- LUX Ágnes: Az Európai Unió és az Európai Tanács tevékenysége a gyermekjogok terén (előadás 2019.)
- GYURKÓ Szilvia:Gyermekbarát igazságszolgáltatás
http://www.okri.hu/images/stories/KT/KT_49_2012/007_gyurko.pdf
- LUX Ágnes: Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye, fakultatív jegyzőkönyvei (előadás anyag 2019 PKKE JÁK)
- ENSZ Gyermekjogi Egyezménye <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf>
- <https://jogaszvilag.hu/a-gyermekbarat-igazsagszolgalatasi-kialakulasa-es-fejlodesa-a-nemzetkozi-jogalkotasban/>
- FAIX Nikoletta: A gyermekbarát igazságszolgáltatás kialakulása és fejlődése a nemzetközi jogalkotásban
- Children's involvement in criminal, civil and administrative judicial proceedings in the 28 member states of EU., Child Law Clinic, University College Cork, Cork 2015
- Hegedűs Andrea: A gyermekbarát igazságszolgáltatás
- <http://www.juris.u-szeged.hu/download.php?docID=82026>

- Gyermekbarát igazságszolgáltatás - a gyermekek és szakemberek álláspontja és tapasztalatai , [.https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly_justice-summary_hu.pdf](https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly_justice-summary_hu.pdf)
- Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról
(<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806a4541>)
- <https://rm.coe.int/1680471b5a> Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abus
- <http://www.csagyi.hu/hirek/item/912-lanzarote-i-egyezmény-a-gyerekek-szexuális-kizsákmányolása-ellen>
- Lanzarote-i Egyezmény a gyerekek szexuális kizsákmányolása ellen
- SCHWEIGHARDT Zsanett: A sértett érdekek érvényesítésének jogi lehetőségei a 2012 / 29/ EU áldozatvédelmi irányelv tükrében, Székesfehérvár 2012
- <https://jogero.hu/publikaciok/dr-schweighardt-zsanett-a-sertetti-erdekek-ervenyesitesenek-jogi-lehetosegei-a-201229eu-aldozatvedelmi-iranyelv-tukreben/>
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN> az Európai Parlament és a Tanács 2012/29 / EU irányelve (2012. október 25)
- https://www.helsinki.hu/wp-content/uploads/A_gyermek_vedelemhez_valo_joga_Ugyvedi_kezikonyv_final.pdf
- A gyermekek védelemhez való jogának megerősítése-Ügyvédi kézikönyv
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0800&from=HU>

- 2016/800 irányelv a gyermekekről
- RÓTH Erika: Irányelv az ártatlanság vélelméről 99.o.
- BARACZKA Krisztina: Mentális zavarok (Gyermek és fiatalok előadásanyag 2019 PPKE JÁK,
- http://real.mtak.hu/55006/1/2017_08-09_847.pdf PINTER Ádám - TÓTH Judit Nikoletta: A bántalmazott gyermekek - gyermeki jogok és gyermekbántalmazás, statisztikai szemle 95. évfolyam 8 - 9. szám
- dr. NAGY Alexandra - NAGYNE DR. GÁL Mónika: A fiatalok elleni büntetőeljárás sajátosságai <https://ujbtk.hu/dr-nagy-alexandra-nagyne-dr-gal-monika-a-fiatalok-elleni-buntetoeljaras-sajatossagai/>
- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról Új Jogtár Kommentár főszerk.: POLT Péter, szerk.: BÉKÉS Ádám / BLASKÓ Béla / BODONY István / BUSCH Balázs / DEMETER Zsuzsanna / ELEK Balázs / HERKE Csongor / IBOLYA Tibor / JANCsó Gábor / KARNER Zsanett / KUNYÁK Gergely / MEGYERI Gábor / MISKOLCZI Barna / POLT Péter / SÓDOR István / SZATHMÁRY Zoltán / SZENTMIHÁLYI-SOÓS Viktória / TISZA-PAPP Judit / VASS Péter / VIDA József
- [https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropeljrec08\(1\).pdf](https://www.unicef.org/tdad/councilofeuropeljrec08(1).pdf)
- Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága a tagállamoknak tett, a szankciók vagy intézkedések hatálya alatt álló fiatalok elkövetőkre vonatkozó európai szabályokról szóló CM/Rec (2008) 11 számú ajánlása (a továbbiakban: Európai Szabályok)
- Recommendation CM/Rec(2008)11 of the Committee of Ministers to member states on the European Rules for juvenile offenders subject to sanctions or measures (Adopted by the Committee of Ministers on 5 November 2008 at the 1040th meeting of the Ministers' Deputies)
- Fiatalok bűnözők, társadalmi intézkedések, oktatás és rehabilitáció Európa Tanács határozata 1976 (2011) Young offenders, social measures, education and rehabilitation:

<http://semantic-pace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbnQvbncveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0xNzk2NyZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJlZi1XRC1BVC1YTUwYUERGlnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPTE3OTY3>

- Gyermekbarát igazságszolgáltatás a retorikától a valóságig Európa Tanács határozata 2010 (2014) Child-friendly juvenile justice from rhetoric to reality:
- <http://semantic-pace.net/tools/pdf.aspx?doc=aHR0cDovL2Fzc2VtYmx5LmNvZS5pbnQvbncveG1sL1hSZWYvWDJILURXLWV4dHIuYXNwP2ZpbGVpZD0yMTA5MCZsYW5nPUVO&xsl=aHR0cDovL3NlbWFudGljcGFjZS5uZXQvWHNsdC9QZGYvWFJlZi1XRC1BVC1YTUwYUERGlnhzbA==&xsltparams=ZmlsZWlkPTIxMDkw>
- <https://www.un.org/en/ecosoc/docs/2005/resolution%202005-20.pdf> Az Egyesült Nemzetek Szervezetének iránymutatása a bűncselekmények gyermekkorú áldozatait és szemtanúit érintő ügyekkel kapcsolatos igazságszolgáltatásról. (ECOSOC Res 2005/20, 2005)
- Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime